

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Biblické příběhy v MŠ

Vypracovala: Miroslava Drncová
Vedoucí práce: PhDr. Miluše Vítečková, Ph.D.
České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátu.

V Českých Budějovicích dne 24. 3. 2016

Miroslava Drncová

Poděkování

Ráda bych touto cestou chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Miluši Vítečkové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a konzultace. Děkuji za lidský přístup a nezdolný optimismus, se kterým mě celou dobu vedla.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je metodické zpracování vybraných biblických příběhů tak, aby naplňovaly požadavky RVP PV a zároveň se mohl ověřit dopad těchto příběhů na děti z rodin, které aktivně víru nepraktikují. Teoretická část je věnována mapování křesťanské výchovy v předškolním vzdělávání, dále významu biblických příběhů, zaměření na jejich obsah, poselství a přínos pro děti předškolního věku. V praktické části jsou metodicky zpracované biblické příběhy, které byly realizovány ve třídě křesťanské mateřské školy. Metodou pozorování a rozhovoru je zjišťován posun těchto dětí ve vědomém chápání víry.

Klíčová slova: biblické příběhy, předškolní vzdělávání, víra, dítě, křesťanská výchova

Abstract

The purpose of my Bachelor work is a methodical process of chosen biblical stories in a way to fulfill requests of RVP PV (educational programme). At the same time the impact of these stories on children from families that do not practice active religion is verified. The theoretical part is devoted to mapping The Christian education in pre-school education; the meaning of biblical stories, concentrating on their content, the message and contribution to the children in pre-school age. In the practical part there are methodically processed biblical stories which were realized within a Christian kindergarten class. The method of observing and questioning is used to discover conscious understanding of religion.

Key words: biblical stories, pre-school education, faith, child, Christian education

Obsah

Obsah	6
Úvod	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Vývoj dítěte předškolního věku v kontextu vědomého chápání víry	9
1.1 Motorický vývoj předškolního dítěte	9
1.2 Kognitivní vývoj předškolního dítěte	11
1.2.1 Rozumový vývoj dítěte	11
1.2.2 Vývoj vůle u předškolního dítěte	12
1.2.3 Emoční vývoj předškolního dítěte	12
1.3 Vývoj sociálních dovedností předškolního dítěte	13
1.4 Jak se utvářejí dětské představy o Bohu	15
1.5 Křesťanská výchova v mateřské škole	16
1.5.1 Křesťanský pedagog v prostředí mateřské školy	18
1.5.2 Metody křesťanské výchovy	19
1.5.3 Role symbolů v křesťanské výchově	20
2 Biblické příběhy	23
2.1 Výběr biblických textů pro děti předškolního věku	23
2.2 Biblický příběh versus pohádka	24
3 RVP PV jako východisko pro zpracování biblických příběhů v MŠ	26
3.1 Biblické příběhy v pěti vzdělávacích oblastech RVP PV	26
II Praktická část	28
4 Výzkumné šetření	28
4.1 Výzkumné otázky	28
4.2 Charakteristika výzkumného souboru	28
4.3 Metody výzkumného šetření	29
5 Výsledky – biblické příběhy v mateřské škole	31

5.1 Stvoření světa	31
5.2 Adam a Eva	33
5.3 Noe	36
5.4 Abrahám	38
5.5 Mojžíš	41
5.6 Desatero	44
5.7 Zvěstování	46
5.8 Klanění mudrců	48
5.9 Výsledky obrazového testu	50
6 Diskuze	53
Závěr	56
Seznam použité literatury	57
Seznam příloh	59

Úvod

Tématem bakalářské práce jsou biblické příběhy v mateřské škole. Důvodem výběru tohoto tématu byla skutečnost, že biblické příběhy obsahují nepomíjející lidské hodnoty a jejich poselství je aktuální i v dnešní době. Naše společnost leží na křesťanských základech. Děti se v každodenním životě setkávají s prvky křesťanství. Ať jsou to kostely, sochy, obrazy, nebo například slavení křesťanských svátků, jako jsou Vánoce, Velikonoce, Svatý Martin, Mikuláš. Cílem bakalářské práce bylo uchopit a zpracovat biblické příběhy tak, aby byly pochopitelné i pro děti, které se s křesťanskou vírou setkávají poprvé.

V teoretické části je uveden vývoj dítěte předškolního věku z pohledu vědomého chápání víry. Je proto důležité si uvědomit vývoj dítěte jak po stránce tělesné, tak po stránce duševní. Velký prostor je zde dán zejména vývoji emočnímu a volnímu. Již děti v předškolním věku jsou schopny prožívat svou víru mezi ostatními a bylo by chybou domnívat se, že je potřeba čekat, až budou starší a odbýt je jen uvedením do některých křesťanských svátků během roku. Další kapitolou teoretické části je rozbor biblických příběhů, jejich poselství a aktuálnost.

V praktické části byly vybrané biblické příběhy metodicky zpracovány tak, aby byly realizovatelné ve třídě mateřské školy a současně naplňovaly RVP PV. Metodou kvalitativního výzkumu byl pak sledován dopad těchto příběhů na děti z nevěřících rodin, jejich reakce a následné porovnání s reakcemi dětí z rodin, jejichž rodiče aktivně praktikují víru.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Vývoj dítěte předškolního věku v kontextu vědomého chápání víry

Chceme-li zjistit, do jaké míry je dítě předškolního věku schopno vědomě chápat víru, její podstatu a následně podle ní jednat, je zásadní znát vývoj tohoto dítěte jak po stránce tělesné, tak také duševní.

V předškolákovi už musíme vidět osobnost, která má své prožívání, své poznatky a zkušenosti. Osobnost, která má fantazii, představivost, ale poznala také strach a pocit viny. Má také své specifické potřeby, které je potřeba naplňovat.

Pokud budeme znát cestu vývoje předškoláka, uvědomíme si, jaké pokroky nastanou, co vše dítě v tomto věku zvládne, můžeme díky tomu volit správné metody výchovy, zvolíme obsah i formu, kterými budeme na dítě působit.

„Dítě je v předškolním období dychtivé poznávat svět, má radost z každého objevu, chce umět to, co sourozenci, chce být takové, jako jsou jeho vzory. Současně má i vynikající schopnosti přijímat a pevně si osvojovat neuvěřitelné množství poznatků, informací, dovedností všeho druhu a intenzivně rozvíjet své zkušenosti.“ (Mertin a Gillernová, 2010, s. 7)

V otázce vědomého chápání víry je podle Hercikové (2002) třeba všít si rozvoje klasických základních tří stupňů mohutností duše: rozumu, citu a vůle. V neposlední řadě je potřeba zmínit se i o vývoji svědomí.

Pro vědomé chápání víry u předškolního dítěte je důležité, aby pedagog využil všechny poznatky o dítěti, které mu vývojová psychologie nabízí, a připravil dítěti půdu pro to, aby se mu víra stala oporou a inspirací a ne pouhým slovem.

1.1 Motorický vývoj předškolního dítěte

Motorický vývoj dítěte sice přímo nesouvisí se složkou duchovní, ale je důležitým hnacím motorem vedoucím k vysvětlení mnohých duševních vývojových změn. Znalost

motorického vývoje tohoto období je tudíž velice potřebné, zvláště jedná-li se o věkově heterogenní skupiny dětí.

„Průměrný chlapec v předškolním věku vyroste z 97 na 117 cm, přibude z 15 na 22kg. Děvčátka jsou ještě v šesti letech o něco málo menší a lehčí než chlapci, později se to obrátí.“ (Říčan, 2004, s. 120)

Mění se i tělesné proporce. Trup se prodlužuje, stejně jako končetiny. Hlava je v poměru k tělu menší. Přibývá svalová hmota na úkor tuku.

„Mozek v předškolním věku ještě podstatně dozrává, jeho nervová vlákna se opouzdrňují a zvyšuje se tak rychlost vzruchu. Dítě dýchá pomaleji a hlouběji, jeho srdce bije pravidelně a pomaleji, celý organismus je výkonnější.“ (Říčan, 2004, s. 120)

Motorický vývoj se v tomto období stále zdokonaluje. Pohyby dítěte jsou přesnější, jistější a dá se říci ladnější. Čtyřleté dítě už nejen dobře utíká a seběhne hbitě ze schodů. Ale skáče, hopsá, leze po žebříku, seskočí z nízké lavičky, stojí déle na jedné noze, umí házet míčem.

Zvládá sebeobslužné činnosti, jako je oblékání, svlékání, obouvání bot, obslouží se samostatně na toaletě, nebo potřebuje jen malou pomoc, umí si umýt a utřít ruce. Rovněž dochází k dalšímu rozvoji jemné motoriky. Kolem čtvrtého roku se vyhraňuje lateralita a dítě v návaznosti na hemisféry je pravák, nebo levák.

„Cvičí svou zručnost v mnohých hrách s pískem, s kostkami, s plastelínou a zejména ovšem při kresbě, kde se uplatní rychlý růst jeho rozumového pochopení světa.“ (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 8)

Tříleté dítě je schopno napodobit různý směr čáry, nakreslí kříž, v pěti letech zvládne čtverec, v šesti trojúhelník. Současně roste i jeho schopnost nakreslit obraz podle vlastní představy. Nejzajímavějším tématem bývá pro dítě postava člověka. Ve třech letech je to hlavonožec, v pěti už odpovídá jeho představě, je mnohem detailnější a také prozrazuje lepší motorickou koordinaci. Konkrétní postava, která má hlavu, nos, ústa, oči, trup, ruce i nohy.

1.2 Kognitivní vývoj předškolního dítěte

Podle Mertina a Gillernové (2010) je vnímání dítěte globální. Vnímá celek jako jednotlivosti, kde není schopno rozlišovat základní vztahy. Rozvíjí se zraková a sluchová diferenciaci. Nepřesně vnímá jak prostor, tak časové úseky, ty se vážou vždy na konkrétní činnost.

Představy dítěte v předškolním věku jsou velmi barvité. Dítě si je často plete s realitou a dopouští se lží. Zde si musí dát dospělý velký pozor, aby dítě v takovém případě netrestal, neboť děti jsou přesvědčeny o jejich pravdě. Představy jsou pro předškoláka nutné... *„ve své činnosti v představách si dítě přizpůsobuje někdy obtížně přijatelnou nebo pochopitelnou realitu.“* (Mertin a Gillernová, 2010, s. 15)

1.2.1 Rozumový vývoj dítěte

Mezi třetím a šestým rokem dochází k uzavření fáze symbolického, předpojmového myšlení. Z otázky „Co je to?“ přechází na otázku „Proč?“. Říčan (2004) tomuto období říká věk tisícinásobného Proč?.

V předškolním období dojde k plnému rozvinutí názorného intuitivního myšlení, které je typické pro předoperační stádium. Myšlení předškoláka je dosud prelogické, tzv. předoperační, kdy dítě nepostupuje podle logických operací. Jeho myšlení je egocentrické. Dítě je přesvědčeno, že je středem světa, který je okolo něj. Z toho vyplývá, že pro něj neexistuje možnost jiného názoru na danou věc, než je jeho vlastní. Nepřipustí si skutečnost, že někdo jiný by mohl vidět věci z jiného úhlu a jinak o nich smýšlet.

Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) patří mezi další charakteristiky myšlení předškolního období antropomorfismus, artificialismus, magičnost.

U předškolního dítěte se v době mezi třetím a šestým rokem zkvalitňuje slovní zásoba, rozšiřuje se, dítě si osvojuje gramatická pravidla. Zvětšuje se počet vět i jejich délka. Dítě rozumí delšímu textu a umí ho převyprávět. Dítě se rádo učí jednoduché říkanky, později je schopno reprodukovat delší text. Dítě velmi rádo komunikuje, jednak s druhými, ale i samo se sebou. Vývoj řeči vede i k poznávání okolního světa.

1.2.2 Vývoj vůle u předškolního dítěte

„Pojem vůle souvisí psychologicky s jádrem osobnosti, s vnitřní, JÁ, neboli s egem člověka.“ (Herciková, 2004, s. 21)

K tomu, abychom mohli pochopit smysluplnost lidského chování, je nutné vidět a sledovat vztah mezi člověkem a situací, v níž se nachází. Mezi dítětem a situací je egocentrický vztah a pro dítě je důležité to, co mu přináší něco příjemného. Naopak se vyhne něčemu nepříjemnému.

Vůle je potom definována jako... *„aktivní vztah k životním situacím projevující se jednáním, jehož cílem jsou takové situace (nebo do nich aktivně vstoupit), které zvyšují, nebo potvrzují hodnotu ega a naopak vyhnout se situacím, které tuto hodnotu snižují.“* (Nakonečný, 1995, s. 119)

Rozvoj volního jednání tak souvisí s jeho celkovým osobnostním růstem. V předškolním věku již dítě prošlo rozvojem vlastní identity. Od symbolického JÁ přidáváním přivlastňovacích zájmen MŮJ, TVŮJ přes fázi, kterou můžeme nazvat JÁ SÁM. Dítě si uvědomuje, že je schopné vlastní aktivity.

U předškoláka jsou součástí jeho vlastní identity lidé blízcí. Prostředí, ve kterém žije, věci, zejména hračky, které ho obklopují a ke kterým má vztah. Základ dětské identity však bývá v postojích a hodnocení rodičů a nejbližších osob, které dítě přijímá nekriticky.

To, jak se vyvíjí volní jednání u dítěte ve smyslu rozvoje vlastní osobnosti, vyjadřující se sebekontrolou, záleží v tomto období na sociálním prostředí. Herciková (2004) uvádí, že za dobrých podmínek je u předškoláka možné rozvíjet určitou smysluplnou ukázněnost a houževnatost projevující se v jeho činnosti, především ve hře.

1.2.3 Emoční vývoj předškolního dítěte

Emoční, citové prožívání je samozřejmou součástí života každého dítěte. Prožívání příjemných a nepříjemných pocitů, které se vyznačují určitou vnější reakcí, můžeme vidět u dítěte již v prenatálním období.

„Podle psychologů je pojem emocí, nebo citů těžko definovatelný. Zpravidla se pojmu emoce používá k označení komplexního mentálního stavu doprovázeného

charakteristickými motorickými a žláзовými aktivitami. K odlišení emocí od ostatních duševních jevů se popisují její podstatné a specifické znaky. Ty tvoří:

- 1. zážitek libosti a nelibosti*
- 2. určitá úroveň vzrušení; procesy, které se současně odehrávají v nervovém systému, resp. v organismu*
- 3. pozorovaný výraz a chování jako důsledek zážitku napětí či uvolnění.“*
(Herciková, 2002, s. 11)

Pokud se podnět, který vyvolá určitou emoci, častěji opakuje, pak to, co dítě prožívá neustále dokola, přejde do podvědomí. To pak reaguje i na slabší podnět a začíná se chovat trvale způsobem odpovídající dané emoci. Časté opakování jednoho citu vede k ukotvování adekvátních reakcí, formuje se daný vzorec chování, které se stává naučeným životním postojem.

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí, že pro emoční vývoj dítěte je velice důležitá schopnost emoční vyladěnosti rodičů. Pokud rodiče nejsou dostatečně empatičtí a vědomě potlačují některé typy pocitů (většinou negativní), může u dítěte dojít k narušení vývoje jeho osobnosti nedostatečnou integrací některých aspektů emoční zkušenosti.

Vzhledem k tomu, že emoce u dítěte představují jakési obranné a stimulační mechanismy, jsou velmi silné. Proto děti reagují i na velmi malé podněty, na rozdíl od dospělých, kteří se měli čas naučit se v dané situaci orientovat a adekvátně reagovat. Je důležité nepřehlížet projevy dítěte, ale pomoci mu orientovat se v situacích, které jim předchází.

1.3 Vývoj sociálních dovedností předškolního dítěte

I v předškolním období zůstává pro dítě rodina nejvýznamnějším prostředím, které zajišťuje primární socializaci dítěte, tzn. uvádí je do společenství lidí. V tomto období se postupně mění role matky i otce. Zatímco matka představuje pro dítě pocit bezpečí a jistoty, je s dětmi v neustálém spojení a zajišťuje jejich běžné tělesné i duševní potřeby, role otce dostává zásadnější rysy.

Podle Hercikové (2002) bývá otec pro dítě vzácnější. Otec se stává autoritou, ale také partnerem při různých činnostech a hrách, často úplně odlišných od aktivit prováděných s matkou. Děti, kterým se otcové více věnují, si více věří. Otec je pro dítě základním a nejvýznamnějším modelem mužské role s jistými způsoby chování jako je odvaha, houževnatost, soutěživost apod. *„Současně dítěti předává důležité poselství o životě, o největších hodnotách života a jeho směřování a učí ho svým základním životním postojům. Osoba otce má proto – zvláště u chlapců – velký význam při předávání víry.“* (Herciková, 2002, s. 24)

Důležité pro to, aby si dítě vzalo své rodiče za vzor, je to, jak nahlíží jeden na druhého, jak se k sobě vzájemně chovají. Vágnerová (1999) uvádí, že velmi významným modelem pro budoucí vztahy v životě dítěte je vzájemná komunikace mezi rodiči. Dítě je chápáno jako dané a běžné v každé rodině, zvykne si na ně a považuje je za normální.

Pokud budeme o socializaci hovořit, jako o procesu můžeme uvést tři vývojové aspekty, které tento proces zahrnují:

1. *„Vývoj sociální reaktivity, tj. vývoj bohatě diferencovaných emočních vztahů k lidem v bližším i vzdálenějším okolí.“*
2. *Vývoj sociálních kontrol a hodnotových orientací – vývoj norem, které si dítě vytváří na základě příkazů a zákazů dospělých a které pak přijímá za své*
3. *Osvojení sociálních rolí – vzorce chování postojů, které jsou od dítěte očekávány ostatními členy společnosti, a to vzhledem k jeho věku, pohlaví, společenskému postavení apod.“* (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 93)

1.4 Jak se utvářejí dětské představy o Bohu

Na úvod této kapitoly je důležité podotknout, že ve věci utváření dětských představ o Bohu hraje zásadní úlohu prostředí, ve kterém dítě základní informace dostává. Otázkou je, do jaké míry tyto informace pochopí a zpracuje a přijme je.

Podle Hercikové (2002) se na vytváření dětských představ o Bohu podílejí tři základní činitelé:

1. Tvorba představ a jejich předpokladů na základě životních zkušeností dítěte – tyto představy získá dítě na základě vztahů s matkou, která je mu nejbližší, pomůže mu, důvěřuje jí, může se na ní spolehnout. Dostává se mu bezpodmínečné lásky. To se později promítne do vztahu k ostatním lidem, do vztahu k Bohu.
2. Tvorba představ o Bohu na základě svědectví rodičů – při tvorbě těchto představ se setkává dítě s chováním rodičů, kteří se obracejí na někoho jiného, kdo je mocnější než oni, mluví s někým, koho dítě nevidí, a přesto je tu. Podle Liestové (1996) je s tím pravděpodobně spojena zkušenost, že v takových chvílích jsou rodiče soustředění a nechtějí být rušeni, či dělat něco jiného. Dítě z toho usuzuje, že mluvení s tím jiným má v životě důležité místo. Zde je také pro dítě velkým přínosem jeho přítomnost při společných shromážděních, jako jsou pravidelné bohoslužby, které navštěvuje spolu s rodiči, setkávání farního společenství apod.
3. Verbální ovlivnění představ o Bohu – jak už víme, věk předškoláka bývá někdy označován slovem: „Proč?“. Děti se začínají na Boha ptát. Často přivedou svými otázkami dospělé do úzkých. Zde je potřeba vést s dítětem rozhovor. Odpovídat mu na otázky, hledat společně odpovědi. Kardinál Dominik Duka (2013) je označuje za otázky, které neodmyslitelně patří k dětství. Mezi ty základní patří o existenci dobra a zla, o stvoření světa, o smrti a životě. V neposlední řadě je otázka Vánoc a Velikonoc.

Dalším důležitým zdrojem při hledání a objevování Boha jsou náboženské předměty a obrazy. Právě zrakové vnímání bývá u dětí intenzivnější, a proto na ně mohou tyto věci silně působit. Zejména u obrazů je třeba pečlivě vybírat, jaké dítěti nabídneme, protože ty se dítěti ukládají do paměti velmi hluboko. Stejně tak silně může zapůsobit i návštěva kostela. Zvláště u dětí, které toto místo navštíví poprvé, může být dojem z celkové atmosféry velice silný.

Z této kapitoly vyplývá, že představy o Bohu se u dítěte vytvářejí především na základě vlastních zkušeností a pozorování druhých a svého okolí.

Další utváření představ o Bohu nám nabízí Holm (1998), který se ve své knize snaží popsat jednotlivé vývojové fáze a s nimi související stadia náboženské zralosti.

1. Tyto představy se začínají vytvářet přibližně kolem pátého roku života dítěte. Vyznačují se velkou fantazií a silnými emocemi. Převládají pohádkové představy, postavené na podkladě hlubokého citového prožitku. Tyto představy převažují nad racionálními a intelektuálními představami.

2. Zhruba do desátého roku se představa o Bohu stává realističtější. Dítě vnímá tyto představy s větší přesností. Dokáže si Boha spojit s vžitými symboly jako je třeba kříž. Také ho dokáže spojit s duchovními osobami jako je kněz, farář, řádová sestra apod.

3. Poslední uváděné stadium začíná nejčastěji kolem jedenácti let a charakteristickým znakem je nestálost, razance a touha po originalitě. Většina dětí však zůstává u konzervativních představ.

1.5 Křesťanská výchova v mateřské škole

Pokud budeme chtít hovořit o křesťanské výchově v mateřské škole, je důležité si uvědomit, že prostředí, ve kterém se proces výchovy uskutečňuje, může být rozdílné. Do některých mateřských škol docházejí především děti z věřících rodin. Do některých dochází většina dětí z nevěřícího prostředí, ale rodiče těchto dětí souhlasí s křesťanskou výchovou. Je proto nezbytné, aby byl obsah křesťanské výchovy pochopitelný pro obě skupiny dětí.

Eder (2008) uvádí, že křesťanská výchova musí být součástí moderní pedagogiky. Pomáhá k všestrannému rozvoji osobnosti. Tak, aby člověk dovedl žít v harmonii sám se sebou, s druhými a se světem kolem sebe. Prostřednictvím tohoto poznání pak dokáže vnímat i věci, které toto vše přesahují.

Křesťanská výchova učí dítě sebedůvěře, přijetí své individuality a především lásce k sobě samému. Smí se přijmout takové, jaké je, protože je to ve výsledku Bůh, který ho přijímá bez výhrad. Ruku v ruce s rozvojem individuality jde rozvoj vztahů a sounáležitosti ve skupině, tedy za vše společné, co máme dohromady. To představuje zajímat se, respektovat, umět se vcítit. V neposlední řadě je to schopnost vnímat svět

kolem sebe, v tichosti žasnout nad jeho krásou a vidět přírodu jako Boží dar. Na co nesmíme při výchově zapomenout, jsou otázky a odpovědi. Dítě je velice vnímavé, zvědavé a citlivé. Setkává se s věcmi, kterým nerozumí a pedagog musí být připraven odpovídat. Ale nejen to, měl by podněcovat k otázkám, vytvářet vhodné prostředí pro dialog.

„K dobré výchově všeobecně a ke křesťanské vůbec potřebuje dítě nutně své rodiče a vychovatele. Je třeba ovšem zdůraznit, že je potřebuje „celé“. Potřebuje rodiče, kteří v sobě nosí ochotu k lásce a nacházejí v ní také svůj životní smysl. Křesťanská výchova tedy nestojí na metodách, ale na osobnostech vychovatelů. Ti potom dokáží využívat k výchově všech metod, které v sobě mají zárodek dobra, dokáží vytvářet nové a sami tak nacházejí cestu k oslovení dítěte.“ (Muchová a Pechová, 2000, s. 24)

Křesťanská výchova stojí především na citovém základě. Pokud rozvíjíme v dítěti silný cit ke všemu, co ho obklopuje, ukazujeme mu lásku k lidem i k sobě samému, dáváme tím jasný důkaz o Božím působení. Prvním velkým tématem předškolní křesťanské výchovy bude tedy stvoření. Druhým uceleným tématem je přirozeně vykoupení. Počínaje povoláním Abraháma, přes vysvobození z egyptského otroctví a darování desatera na Sinaji. Očekávání Božího království, které bude větší, než Davidovo až po příchod Mesiáše a jeho konečné vítězství nad smrtí. Pro děti je obtížné vnímat všechny tyto události chronologicky, proto je dobré vybrat si méně událostí z dějin spásy a zaměřit se, co vypovídají o Bohu a jak mohou oslovit dítě předškolního věku.

Podle Hercikové (2002) je vhodné základní události dějin spásy zařadit podle průběhu liturgického roku. Měly by v něm objevit prvky slavení a odkazy na utváření postojů, které můžeme rozvíjet v návaznosti na daný příběh. Teprve pokud budou děti znát podstatu události z pohledu křesťanského, můžeme připojit lidové tradice spojené s příslušnými svátky. Jedná se zejména o slavení Vánoc a Velikonoc. A zde je důležité zdůraznit dvě zásady pro katechezi:

„Při slavení nejdůležitějších svátků, tedy především Vánoc – svátků Božího příchodu do našeho světa, Velikonoc – svátků převedení člověka ze smrti hříchu do života a Letnic – svátků vybavení církve Duchem svatým k jejímu veřejnému působení mezi

národy je nutné jasně přiblížit dětem jejich biblický základ.“ (Herciková, 2002, s. 147). Toto je možné i u dětí z nevěřících rodin jako seznámení s historicko – kulturním dědictvím.

„Druhou zásadou však musí být snaha nepřivést děti do konfliktu dvojí autority.“ (Herciková, 2002, s. 147). To znamená, že se dítě nesmí dostat do situace, kdy by cítilo a vnímalo výslovný rozpor mezi tím, co říkají rodiče a mezi tím co říká učitel. Dítě ještě nezvládne kriticky posoudit danou situaci a většinou se přikloní na stranu rodičů. Zde si pedagog musí dávat pozor na formulování myšlenek a zvažovat, co říci a co ne.

Cílem uvádění dětí do podstaty svátků v liturgickém roce je jejich uvedení do světa spásy, do poznání Boží lásky k nám. Stále je třeba s dětmi o svátcích prožívat skutečnost, že Bůh miluje svět i každého z nás.

1.5.1 Křesťanský pedagog v prostředí mateřské školy

Vzhledem k tomu, že děti v mateřské škole stráví velkou část svého předškolního období, stává se pedagog ve většině případů po rodičích tou nejvýznamnější autoritou. Mají tudíž velkou odpovědnost při formování těchto dětí. Aby mohl křesťanský pedagog dostát svému úkolu, musí podle Františka Kardinála Tomáška (1992) naplňovat tři základní kritéria. A to pedagogický talent, pedagogické vědomosti a praxi, náboženský a mravní základ.

S tímto tvrzením souhlasí i Herciková (2002), která uvádí také tři oblasti, a to odbornou přípravu učitele, vlastní křesťanské formování a vztahy. V tomto případě mezi učitelem a dítětem.

František Kardinál Tomášek uvádí jako první pedagogický talent. Talent je zde prezentován jako schopnost přirozeně komunikovat s dítětem. *„Je to zvláštní dar, který uschopňuje vychovatele k tomu, aby snadno pochopil duševní pochody ve svém svěřenci a správně používal vhodných výchovných prostředků.“* (Tomášek, 1992, s. 89)

Ale pedagogický talent sám o sobě nestačí. Pedagog musí mít teoretické znalosti jak po stránce tělesného vývoje, tak po stránce duševního. Navíc je nezbytné, aby se v této oblasti neustále rozvíjel, byl otevřený novým metodám práce, hledal nové nápady.

Třetí oblast zabývající se křesťanským formováním, či náboženským a mravním základem bychom mohli vyjádřit jako vlastní zkušenost s Bohem. Pokud bude učitel dětem ukazovat, že Bůh je součástí jeho každodenního života, že Boží pomoc potřebuje stejně jako oni, protože také chybí a následně se může těšit z jeho nezměrné dobroty, lásky i odpuštění, pak předává obraz živoucího Boha a ne jen prázdná slova.

1.5.2 Metody křesťanské výchovy

Metody používané v křesťanské výchově by měly vycházet především ze smyslového vnímání a citového prožívání dítěte. Nedílnou součástí by mělo být filozofování s dětmi, jakožto projev dětské zvědavosti, tázání a touhy porozumět.

Velký přínos v této oblasti přináší metody dramatické výchovy. Jsou to prostředky, kterými přivádíme dítě k přirozenému poznání světa. Svobodová a Švejdrová (2011) uvádějí ve své knize hned několik metod vhodných právě pro křesťanskou výchovu.

Jako jednu z hlavních je možno uvést Narativní pantomimu, spojující vyprávění s pantomimickým zobrazováním děje. Využijeme ji zejména při práci s biblickým příběhem. Dále je to Hra v roli, kdy dítě přebírá roli daného člověka, věci, či zvířete. Při Postojové škále může dítě vyjádřit, zda souhlasí s tím, co se právě děje ve vyprávění, či v hodnocení situace ostatními dětmi. Živý obraz může zachytit vyprávění v obrazech, a to očima dětí, které jej vstřebávají.

Další fází po určitém prožitku by mělo být přemýšlení, a k tomu nás vede filozofování. Zoller (2012) upozorňuje, jak důležité je tříbit dětské smysly.

„Dívat se namísto pouhého vidění; Naslouchat namísto pouhého slyšení; Cítit, ochutnávat, hmatat.“ (Zoller, 2012, s. 17 – 18)

Pokud děti naučíme takto vnímat svět, rozšíříme jim obzory a podnítíme jejich aktivitu klást otázky, zamýšlet se nad odpověďmi a odtud je jen krok k filozofování.

„Chcete-li s dětmi filozofovat, musíte být také vy připraveni zpochybnit to, v co jste dosud věřili, abyste společně s dítětem vše ještě jednou znovu promysleli. Filozofovat znamená sám hledat.“ (Zoller, 2012, s. 78)

Pokud zde hovoříme o metodách používaných v křesťanské výchově, musíme se zmínit i o pomůckách, které nám při práci mohou velice pomoci.

Pomůcky mají být přiměřené věku dětí. Jak zdůrazňuje Eder (2008), esteticky oslovující původní a přírodní. Jako materiál jsou pro děti vhodné dřevěné kroužky různých velikostí a barev, barevné špalíčky a kostky, přírodní i barevná dřívka, na kruhy nařezané větve stromů, větší kameny, různé tvary nastříhaného filcu, bavlněné šátky v základních barvách. Pomůcky je vhodné uchovávat v přírodních košíčcích, nebo krabicích, které mohou zůstat v místnosti. Při nakládání s materiálem je dáván důraz na velkou svobodu výběru.

Další pomůckou jsou obrazy a jejich využití v komunikaci. Obrazové vyjádření je jednoduché, rychlé, jasné a intuitivní. Obrazem lze vyjádřit více věcí najednou, včetně jednoznačného příkazu nebo mnohoznačného pocitu. Zvláště u dětí trpící ostychem, nebo jiným problémem ve slovním vyjadřování, jsou obrazy možností jak se zapojit do komunikace a sdělit ostatním svůj postřeh. Můžeme použít jak kartové obrázky, tak nástěnné obrazy, na kterých je zachycen děj příběhu.

Velice dobrou pomůckou jsou také maňásci, či loutky, představující jednotlivé biblické postavy. Měly by být vyrobeny z přírodních materiálů. Jejich předností je možnost prolínat se několika příběhy. Jako příklad uveďme Mojžíše, který vystupuje v příběhu o vyvedení svého lidu z otroctví a následně v Desateru.

1.5.3 Role symbolů v křesťanské výchově

Symbol je v křesťanské výchově velice důležitým prvkem. Již dvouleté dítě je schopno dorozumívat se se svým okolím neverbálně pomocí symbolů. Je velice důležité, aby symboly, které chceme s dětmi sdílet, byly nejprve dětem vysvětleny, a to takovou formou, která pro ně bude pochopitelná a uchopitelná.

„Symbol je znamení v nejširším slova smyslu. Někdy podává ve zjednodušené podobě nějakou historickou nebo legendární událost. Jindy je symbol pouhou značkou, připomínkou, náznakem.“ (Studený, 1992, s. 10)

Je důležité, aby děti rozuměly křesťanské symbolice, pomůžeme jim rozluštit tyto symboly, které se bezděčně používají bez jakéhokoli hlubšího prožitku. Vysvětlíme si zde nejběžnější symboly, se kterými se dítě setkává běžně ve svém životě.

KŘÍŽ

Tvar kříže má v křesťanské symbolice největší význam. Znamená vítězství člověka nad smrtí. Kříž je pro nás nejkratším vyznáním víry. Je důležité, aby si děti uvědomily, že podstata tohoto symbolu je veskrze pozitivní. Kříž nepředstavuje smrt a utrpení.

SVĚTLO

Zrakem člověk získává nejvíce informací o světě kolem sebe. K tomu, aby mohl vidět, potřebuje světlo. Světlo se tak stává nositelem poznání, vědění, pravdy. Světlo je nejvýstižnějším symbolem Boha.

STROM

Strom je jedním z nejrozšířenějších a obsahově nejbohatších symbolů. Listnatý strom symbolizuje znovuzrození, zelený jehličnatý strom bývá obrazem nesmrtelnosti. *„Strom v sobě nese ještě další hluboký význam. Je to význam zakořeněnosti, domova, tradice. Nepřemísťuje se, zůstává tam, kde vyrostl a kam patří.“* (Herciková, 2002, s. 136)

HOLUBIČKA

Holubička je pro svůj prostý a mírný vzhled symbolem nevinnosti. Noe vypustil po potopě tři holubičky, z nichž jedna se vrátila s olivovou ratolestí v zobáčku. Noe v tom poznal znamení Božího usmíření, konec potopy a naději na brzký pokoj, který měl Bůh darovat po potopě lidstvu. Proto je dnes holubička s ratolestí v zobáčku symbolem míru.

PASTÝŘ

Dobrý pastýř představuje starostlivého a láskyplného otce, který vodí své stádo na pastvu a chrání je před divokými zvířaty. Obraz dobrého pastýře právě tím, že připomíná dobrotu, lásku a starostlivost Ježíšovu, nabádá věřící, aby se snažili být jeho věrnými ovce, které slyší jeho hlas a jdou za svým pastýřem.

BERÁNEK

Beránek je jedním z nejstarších křesťanských symbolů. Má mnoho významů. Jeden spočívá ve vyobrazení nevinnosti a čistoty a může být obrazem věřícího člověka. Dále

symbolizuje beránek Ježíše Krista. Často je zobrazován v čele stáda se svatozáří kolem hlavy. „Velikonoční beránek je nejoblíbenějším předobrazem ukřižovaného a vzkříšeného Pána. Kříž, který stojí za beránkem, se změní mnohdy ve vítězné znamení nebo na prapor se slovy Pokoj vám, nebo Aleluja.“ (Studený, 1992, s. 41)

SŮL

Protože sůl chrání jídlo před zkázou, byla v klimatických podmínkách blízkého Východu hojně využívána. Každý dar Hospodinu měl být osolen, sůl byla znakem trvalosti smlouvy mezi Bohem a jeho lidem. Sůl je symbolem ochrany před hříchem a zkázou. Sůl je také symbolem pro moudrost.

POPEL

Popel je pouze pozůstatkem toho, co už není, symbolem pomíjivosti, smutku a pokání. Děti se s ním setkávají na Popeleční středě. Je dobré jim ukázat, že popel špiní. Když společně zjistíme, že jsme se umazali, můžeme společně hledat způsob, jak se umýt, nebo hledat toho, kdo by nás umyl. To je pokání.

OLEJ

Olej byl určitým znakem bohatství, hojnosti, moci a síly. Značí požehnání a sílu vlévanou od Boha pro situaci a stav, v němž se člověk nacházel a je symbolem Božích darů, darů Ducha svatého. Oleje se používalo i při ošetřování nemocných, proto je symbolem milosrdenství.

KADIDLO

Kadidlo je vonná pryskyřice, která se pokládala na žhavé uhlíky a tak vydávala příjemnou vůni vycházející z bílého dýmu. Kadidlový vonný dým je symbolem modlitby a klanění.

2 Biblické příběhy

V dnešní době se často setkáváme s otázkou, je-li vhodné seznamovat děti předškolního věku s biblickými příběhy. Pokud budeme posuzovat Bibli z čistě literárního hlediska, odpověď zní jednoznačně – není.

Tato kniha patří mezi nejstarší památky písemnictví a pochází navíc ze zcela jiné kultury. A zcela určitě nebyla určena jako četba pro děti, pro předškolní už vůbec ne. Pohlédneme-li však na obsah jednotlivých příběhů dojdeme k opačnému závěru. V biblických příbězích nacházíme nepomíjející lidské hodnoty, poznatelné a cenné i našim nejmenším. A přizpůsobíme-li biblický text myšlenkovému světu dětí, bude pro něj seznámení s Biblí přínosem.

„Vyprávění příběhů se podobá práci farmáře, který na poli rozhazuje semena. Příběhy ze sebe vydávají dynamickou životní sílu, která mezi posluchači raší, roste a plodí ovoce, aniž by si vypravěč uvědomoval, jak se to děje. Tak jako je úkolem farmáře osévat pole, má vypravěč vyprávět příběhy. Vypravěč je sice zřídka kdy svědkem dozrávání a sklizně, ale může si být jistý, že je-li půda myslí a ducha úrodná, příběhy vyklíčí a přinesou hojnost a ovoce.“ (Cavanaugh, 1990, s. 7)

2.1 Výběr biblických textů pro děti předškolního věku

Při výběru vhodného biblického textu vycházíme ze zkušenosti dětí, které mohly ve svém životě získat. Tyto pak následně můžeme ztotožnit s příklady, které nám nabízí Písmo. Jsou to zejména vzory chování a jednání biblických postav a zejména život a učení Ježíše Krista.

Velký význam pro děti má také seznámení s Biblí. Neznamená to však, že se dítě seznámí s většinou příběhů. Liestová (1996) zdůrazňuje, že pokud zpracuje dítě předškolního věku pět, nebo šest biblických příběhů a událostí, je to víc, než když ví o všem něco, ale přitom nepochopilo, kdo je Bůh.

Stejný názor sdílí i Herciková (2002), která připomíná, že při výběru biblických textů vhodných pro děti je nutné brát v úvahu jejich psychologický vývoj. Dítě v předškolním

věku musí mít před sebou vykreslenou konkrétní situaci a zajímá ho děj, který začíná tušit. Proto jej zaujme biblický příběh s výrazným dějem.

Pro menší děti je vhodné příběh převyprávět. Je možné jej modifikovat, aniž bychom tím zrušili, nebo změnili jeho základní poselství. To znamená možnost zasadit příběh do současné doby a běžných situací, které děti znají. Pokud necháme příběh v původním prostředí, je důležité děti s tímto reálným prostředím seznámit.

2.2 Biblický příběh versus pohádka

Bible je sbírka knih a spisů, z nichž některé jsou těžko srozumitelné i dospělým. Ale po pečlivém výběru můžeme najít příběhy, které jsou k práci s předškolními dětmi přijatelné. Tinie de Vries (1989) uvádí, že je třeba si uvědomit, že kulturní prostředí, ve kterém naše děti vyrůstají, je do značné míry ovlivněno křesťanstvím. Děti vidí kostely a při různých příležitostech se setkávají se jmény Bůh, Ježíš Kristus, Panna Marie. O Vánocích jim vyprávíme o narození Ježíše, o Velikonocích si připomínáme jeho smrt a zmrtvýchvstání.

Při práci s biblickým příběhem musíme mít na paměti, že se nejedná o vyprávění běžného příběhu. Pracujeme s biblickým, tedy Bohem inspirovaným textem, který v sobě nese nějaké Boží poselství. Toto poselství se nesmí ztratit, rozmělnit, nebo být nahrazeno jiným.

Podívejme se nyní na svět pohádek. Pohádka je pro dítě velice důležitá a v mnoha směrech se podílí na rozvoji osobnosti dítěte. Pohádka je vyprávěný příběh. Pokud dítě věří pohádkám, přeje hrdinovi princeznu za ženu a bojí se ježibaby, můžeme se domnívat, že stejně tak bude věřit i biblickému příběhu. Je-li pohádka na stejné úrovni jako biblický příběh, pak Bůh je jen další pohádková postava.

Je tomu skutečně tak? Herciková (2002, s. 152) poukazuje na skutečnost, že pokud se v lidové pohádce objevuje postava Boha, bývá jiná, než všechny ostatní pohádkové postavy, ona je převyšuje. *„Každá pohádková, sebemocnější bytost je nějakým způsobem porazitelná, kdežto Boží silou je láska, která je v pohádce vždy hodnotou trvalou a neporazitelnou.“*

Většina pohádek, která vznikla v křesťanské kultuře, je plna hluboké křesťanské moudrosti. Je možné, že některé jsou volným převyprávěním biblických příběhů. Představme si některé pohádky, které velice nápadně připomínají některé příběhy. V pohádce „Tři zlaté vlasy děda Vševěda“ vystupuje Plaváček, coby hlavní hrdina, kterého najdou jako novorozeně v košíku plujícím po řece. Na straně biblického příběhu je tu Mojžíš, který prožívá po svém narození stejné peripetie.

Další pohádkou je „Sůl nad zlato“, kde najdeme životní pravdu, že moudrost je nad všechny skvosty a peníze. Sůl zde může představovat jeden z biblických symbolů. V pohádce „Šípková Růženka“ je láska stejně silná jako smrt a dokonce jí přemůže.

Základním poselstvím klasických pohádek je naděje na vítězství dobra, definitivní porážka zla a život ve štěstí a lásce. Dítě se tak učí doufat a věřit. Tato víra ještě není vědomou a pojmenovanou křesťanskou vírou, klade jí však pevné základy.

„Nejmocnější silou v těchto pohádkách bývá vždy upřímná a čistá láska, která všechno překoná, všechno vydrží, neodumře, nezanikne a nakonec zvítězí. A dokáže dokonce přemáhat zlé dobrým. Toto vše vypovídá ale také, i když ne přímo výslovně, o Bohu, o jeho jednání s námi, o jeho trpělivé lásce, která přemáhá naši zlobu dobrem a nikdy nepřestává. Znají-li naše děti takové pohádky, dokážou pak lépe pochopit Boží jednání s námi.“ (Herciková, 2002, s. 153)

3 RVP PV jako východisko pro zpracování biblických příběhů v MŠ

Jedním z cílů bakalářské práce je metodické zpracování biblických příběhů v mateřské škole tak, aby vycházelo z rámcových cílů RVP PV, což jsou:

1. rozvoj dítěte, jeho učení i poznání
2. pomoci dítěti osvojit si základy hodnot, na kterých je založena naše společnost
3. dát dítěti prostor k získání osobní samostatnosti

Projekt by měl propojit všech pět oblastí RVP PV

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

Projekt přispěje k získávání klíčových kompetencí

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence činnostní a občanské

3.1 Biblické příběhy v pěti vzdělávacích oblastech RVP PV

Biblické příběhy v sobě nesou nejen lidské hodnoty, na kterých je založena naše společnost, ale obsahují také nespočet inspirativních podnětů, kterých je možno cíleně využít k naplňování všech vzdělávacích oblastí. Jejich zpracování a následné zrealizování může mít příznivý dopad jak na děti z rodin, které aktivně praktikují víru, tak zejména pro děti z rodin nekřesťanských a to v oblasti přesahu, který biblické příběhy nabízejí.

Dítě a jeho tělo

Biblické příběhy pomohou dítěti s uvědomováním si svého těla jako daru, který nám byl dán. Pozná jak jeho stavbu, tak jeho funkce. Uvědomí si, jak důležité je o své tělo pečovat, jak se o něj starat.

Dítě a jeho psychika

Pomocí biblických příběhů se děti učí naslouchat sami sobě, upevňují si důvěru v sebe a věří svým rozhodnutím. Naslouchají svému svědomí. Učí se důvěřovat druhým, ale být přitom obezřetní. Biblické příběhy je nabádají ke skromnosti i odvaze, pokoře i vůli stát si za svým názorem, kterému věří. Přemýšlejí o věcech a přistupují k nim kriticky. Rozvíjejí jejich myšlení, představy, fantazii a kreativitu. Pomáhají k vyjadřování emocí a pocitů. Formulují své myšlenky do slov a dokáží je přednést před ostatními.

Dítě a ten druhý

V biblických příbězích vidíme spoustu odpouštění a víry v dobro, či nápravu. Je zde jasně patrné dobro a zlo mezi lidmi. Objevuje se zde ale i spolupráce a výsledky této aktivity jsou na konci prospěšné a obohacující pro obě dvě strany. Děti se zde učí nesoudit druhé, ale odpouštět.

Dítě a společnost

Zde musíme na prvním místě zmínit lidské hodnoty, které najdeme v každém příběhu. Je dobré si uvědomit, že hodnoty, na kterých je postavena dnešní společnost, jsou ve své podstatě identické s hodnotami, které nacházíme v biblických příbězích. Najde v nich důležitost nalezení místa, kam patří. Mohou mu ukázat, jak významná je pro člověka rodina a společenství nejbližších lidí.

Dítě a svět

Díky biblickým příběhům se děti mohou seznámit s kulturou jiných zemí, mohou poznat jejich jazyk, jejich způsob života. Porovnat, co je stejné, nebo naopak jiné, než v jejich zeměpisných šířkách. Biblické příběhy je mohou naučit toleranci nejen kulturní, ale i náboženské.

II Praktická část

4 Výzkumné šetření

Cílem bakalářské práce bylo zpracovat vybrané biblické příběhy pro předškolní vzdělávání tak, aby naplňovaly požadavky RVP PV. Dále zjistit, jak na tyto příběhy budou reagovat děti z rodin bez vyznání a jejich reakce porovnat s reakcemi dětí z věřících rodin. Nejprve jsem tedy zpracovala biblické příběhy metodicky a následně během pěti měsíců prostřednictvím vlastní realizace, rozhovorů a pozorování zjišťovala reakce dětí.

4.1 Výzkumné otázky

Jak reagují předškolní děti na konkrétní biblický příběh a jak jsou ochotny přijmout nová řešení situací a jevů?

Jak se odráží práce s biblickými příběhy ve spontánních aktivitách dětí a v jejich rozhovorech?

Jak využívají předškolní děti poznatků, získaných z biblických příběhů ve svém každodenním životě?

Jak a do jaké míry jsou schopny ztotožnit se s daným hrdinou či situací?

Jaké lidské hodnoty, se kterými se v biblických příbězích setkaly, si odnášejí do života?

Jak získávají samostatnost, odpovědnost za své chování a jak na základě seznámení s biblickými příběhy dokáží řešit problémy?

4.2 Charakteristika výzkumného souboru

Jedná se o věkově heterogenní třídu. Celkem je zapsáno 25 dětí. Věkové rozdělení skupiny. Věk 2-3 roky – pět dětí. Věk 4-5 – sedm dětí. Věk 5-7 – třináct dětí. Děti se vzájemně dobře znají.

Z této třídy je sedm dětí z rodiny, kde je aktivně praktikována víra. Ostatní děti jsou z rodin, které víru aktivně nepraktikují, ale rodiče souhlasí s křesťanskou výchovou a programem křesťanské mateřské školy.

Cílovou skupinou mého výzkumu bude devět dětí předškolního věku, jejichž rodiny aktivně nepraktikují víru v osobním ani rodinném životě.

4.3 Metody výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření byly použity tyto metody:

1. pozorování
2. rozhovory s dětmi
3. nestandardizovaný orientační test

Ad 1. Pozorování

Pozorování je založeno na sledování a následné analýze jevů, které lze vnímat smysly. *„Pozorování je výzkumnou metodou tehdy, je-li záměrné, cílevědomé, plánovité, systematické a řízené.“* (Skutil, 2011, s. 101).

Pro svou práci jsem zvolila nezúčastněné i zúčastněné pozorování. Nezúčastněné mi umožňovalo sledovat veškeré činnosti dětí, ať už při volné hře, řízené činnosti, či komunikaci s rodiči. Zúčastněné pozorování jsem mohla provádět jak při realizaci příběhu, tak při následném filozofování.

Při pozorování jsem se zaměřila na to, jaký dopad má toto zpracování na děti z nevěřících rodin. Dále jsem porovnávala tyto reakce s reakcemi dětí, kde je víra v rodině aktivně praktikována.

Ad 2. Rozhovory s dětmi – filozofování

Rozhovory s dětmi byly skupinové, nestandardizované. Bylo důležité, aby se účastníci rozhovorů vzájemně inspirovali, doplňovali a mohli vyjádřit rozdílný názor. Nestandardizovaný rozhovor je podle Švarcové (2005) velmi pružný. Směřuje ke konkrétnímu cíli, ale cesty a prostředky k jeho dosažení nejsou předem stanoveny.

Ad 3. Obrazový test

Test obsahuje osm základních obrazů. Ke každému z nich náleží dva obrázky vedlejší, které se základním obrazem tematicky souvisejí. Jeden z nich je však s přesahem. Dítě si vybere jeden z nich a přiřadí ho.

5 Výsledky – biblické příběhy v mateřské škole

5.1 Stvoření světa

Hlavní poslání příběhu

Příběh o stvoření světa by děti měly vnímat jako obraz postupného vývoje. Není důležité vědět, který den co Bůh stvořil. Důležité je pochopení souvislostí. Nic na zemi nevzniklo jen tak. Vše má svůj čas. Vše má svůj důvod. Vše má svůj smysl. Hlavní poslání příběhu je uvědomění si skutečnosti, jak dobře je to na světě zařízeno. Jak se den střídá s nocí, máme tu vodu i souš, hory a roviny, rostliny, zvířata a člověka, který se o to vše má s láskou starat.

Hodnota, se kterou se dítě v příběhu setkává

Respekt a úcta k životu kolem sebe.

Hlavní aktivita

Cíle: rozvoj komunikativních dovedností, rozvoj smyslového vnímání, rozvoj tvořivosti, vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí, vytváření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem

Činnosti: převyprávění příběhu, vytvoření obrazu země, společné filozofování

Výstupy: rozvoj slovní zásoby, samostatné vyprávění, vyjádření svého názoru, pochopení příběhu, jako obrazu o stvoření světa, obraz země

Pomůcky: hnědý látkový kruh, modré šátky, zelené šátky, žlutý šátek, bílý šátek, papírové hvězdy, látkové květy, dřevěná zvířátka, dva dřevění panáčky, koberečky na sezení, nástěnný obraz stvoření světa

Průběh činnosti:

Děti sedí v kruhu, každé na svém koberečku. Uprostřed na zemi leží hnědý látkový kruh. Společně s dětmi vymýšlíme, co by kruh mohl představovat. Dohodneme se na tom, že to bude země. Následuje vyprávění příběhu.

Dávno, kdy ještě nebyl svět, vládla všude tma a ticho. Děti si mohou zavřít oči. **A Bůh řekl, aby v temnotě zavládlo světlo.** Otevřeme oči. **Pak začal Bůh dělat moře.**

Pokládáme modré šátky na hnědý kruh. **A mezi moře udělal suchou zem.** Souš bude mezi modrými šátky. **Zem pokryl všemi druhy stromů a rostlin.** Ze zelených šátků uděláme stromy a kolem dáme látkové květiny. **Nad to všechno Bůh umístil Slunce, aby svítilo přes den.** Na kraj kruhu umístíme žlutý šátek. **A měsíc, aby svítil v noci.** **Rozesel po obloze miliardy hvězd.** Naproti žlutému šátku dáme bílý a kolem rozsypeme hvězdy. **A tak vznikl svět. Potom Bůh naplnil vody rybami, nad zemí stvořil ptáky, včely, motýly. Na souši zvířata všech druhů.** Doplníme do kruhu. **Jako poslední stvořil muže a ženu.**

Na konci vyprávění máme ve svém středu obraz Stvoření světa.

Výsledky na základě pozorování

Děti na vyprávění velmi dobře reagovaly. Aktivně se zapojovaly do tvoření obrazu země. Na konci vyprávění slovně hodnotily, jak se jim podařilo vytvořit krásnou zemi. Byly překvapeny skutečností, že i přes víru v Boha neztrácíme poznatky moderní vědy. Děti sdělovaly své poznatky o vzniku světa. Bylo zřejmé, že toto téma je pro ně hodně inspirativní. Některé přicházely se svými teoriemi o vzniku světa. U některých se objevila úleva při zjištění, že velký třesk není nic proti Božímu dílu a tatínek může mít pravdu. Diskuze o vzniku světa se objevila i při volné hře, která následovala po skončení řízené činnosti. Některé děti si stavěly svůj model světa z kostek, některé si svůj svět kreslily.

Příběh o stvoření světa byl pro děti obohacující v mnoha směrech. Byly jim předloženy nové informace o tom, jak vznikl svět. Mohly tyto nové informace přijmout, odmítnout, mohly o nich přemýšlet. Dostaly prostor na přemýšlení o tom, jaký krásný svět kolem sebe mají. Poznaly, že nic v tomto světě není zbytečné a člověk se o svět kolem sebe musí starat. Má za něj zodpovědnost.

Odpovědi na základě rozhovorů – filozofování

Návodné otázky: Mohl takto vzniknout svět a život na něm? Myslíte si, že svět vznikl jinak a jak? Vyvinul se člověk z opice? Žili dinosauři?

Filozofování nad příběhem bylo velice zajímavé. Děti nepotřebovaly žádné návodné otázky. Samy se ptaly a snažily se odpovídat. Již na začátku se strhla živá diskuze o to,

jestli je příběh pravdivý. Děti se rozdělily na dvě skupiny. Jedna, ve které byly děti z věřících rodin, která bez váhání označila příběh za pravdivý. Druhá skupina dětí oponovala. „*Musel to být Bůh, protože to všechno funguje.*“ (Rozálie, 6 let) „*Ale co vykopávky s pravěkýma lidmama?*“ (Matouš, 6 let). Další otázky se týkaly dinosaurů, proč se den střídá s nocí a proč u nás Bůh neudělal moře.

Jednoznačně více otázek měly děti z rodin bez vyznání. Na konci filozofování některé dokonce vymýšlely své teorie vzniku světa. Tento biblický příběh umožnil dětem přemýšlet o problému do hloubky, dával jim prostor pro samostatné vyjadřování, možnost říci svůj názor a obhájit si ho. Ukázal jim co znamená respektovat odlišný názor na danou věc.

5.2 Adam a Eva

Hlavní poslání příběhu

Bůh dal lidem rozum a svobodnou vůli. Tak se lidé mohou rozhodnout pro dobré věci a konají dobro, nebo pro zlé věci a pak konají zlo. Adam s Evou poslechli zlo, v našem příběhu zosobněné hadem. Zlo chodí ruku v ruce se špatnými vlastnostmi, v tomto případě s pýchou. Adam s Evou si nevážili toho, co jim Bůh dal a chtěli víc. Porušili pravidlo, zákaz a následoval trest v podobě vyhnání z ráje. Důležité je uvědomit si, že pokud člověk udělá něco zlého a pak toho upřímně lituje a snaží se o nápravu, přijde odpuštění.

Hodnota, se kterou se dítě v příběhu setkává

Spravedlnost a odpuštění

Hlavní aktivita

Cíle: rozvoj pozornosti, kreativity, vytvoření povědomí o morálních hodnotách

Činnosti: tvoření obrazu země, poslech příběhu, společné filozofování

Výstupy: porozumění příběhu, pochopení souvislostí s prvním příběhem

Pomůcky: nástěnný obraz stvoření světa a Adam a Eva, pomůcky na vytvoření světa z minulého příběhu, koberečky na sezení, maňásci Adam a Eva, plyšový had, Strom

poznání z kartonu, jablko z kartonu připevněné na strom kolíkem na prádlo, kniha Moje první Bible

Průběh činnosti

Děti sedí v kruhu na koberečkách. Uprostřed kruhu na zemi leží hnědý látkový kruh. Společně si povídáme o obrazu, kde je výjev ze stvoření světa. Vyzvu děti, aby se samy pokusily vytvořit svět a slovně tvoření doprovázely. Až společně svět vytvoří, posadí se zpátky na svá místa. Vedle obrazu o stvoření pověším obraz Adama a Evy a zahrají dětem příběh s použitím maňásků a kartonových rekvizit. Vycházím z příběhu z knihy Moje první Bible.

„Na jednom zvláštním místě založil Bůh pro Adama a Evu zahradu, aby v ní žili. Byla plná rozkošných bujných rostlin a fantastických květin. Zurčivé potůčky vybublávaly ze země a každý strom byl obsypán lahodnými plody, Adamovi a Evě k jídlu. V zahradě žilo tolik různých druhů zvířat, že Adamovi trvalo hodiny, než dal každému jméno: jaguár, ještěrka, jezevec, klokan, koza, krokodýl, kůň... Adam a Eva žili v zahradě šťastně, starali se o ni a pečovali o zvířata, která v ní žila s nimi. Měli vše, co potřebovali.

Uprostřed zahrady rostl zvláštní strom. Jmenoval se Strom poznání. Bůh jej udělal tak, aby bylo jasné, že se liší od všech ostatních stromů. „Nesmíte jíst ovoce z tohoto stromu,“ varoval Bůh Adama a Evu. „Můžete jíst ovoce ze všech ostatních, ale jestli sníte plod z tohoto, stane se něco strašného.“ Nějaký čas Adam s Evou žili tak, jak jim Bůh řekl. Ale v zahradě Eden žil mazaný had, který chtěl Evu napálit. Jednou uviděl had Evu stát před Stromem poznání. Připlazil se k ní a zašeptal jemně: „Podívej se na to nádherné ovoce.“ „Toho se nesmím ani dotknout,“ řekla Eva. „Č-čichni si, jak je s-s-sladké,“ zasyčel had. „Bůh nám řekl, ať ho necháme být,“ bránila se Eva. „Ale!“ zasmál se had. „Bůh nechce, abyste znali věci, které zná On, věci dobré a zlé!“ Eva se dívala na to krásné ovoce a přemýšlela, jaké by bylo vědět to, co Bůh. Pak natáhla ruku, utrhla šťavnatě vypadající plod a kousla si. Potom ho podala Adamovi, aby to také zkusil.

Od toho okamžiku se věci začaly hatit. Když k nim Bůh večer promluvil, vědě, co udělali. Byl rozzlobený a řekl jim, aby okamžitě odešli ze zahrady. Jakmile odešli, poslal Bůh anděla, aby jim zabránil, kdyby se chtěli vrátit. Když žili Adam a Eva v zahradě Eden, měli vše, co potřebovali a nestárli. To se teď všechno změnilo. Museli tvrdě

pracovat a věděli, že jednoho dne zemřou. Boží svět už nebyl dokonalý. Přesto se Bůh od lidí neodvrátil. Dál jim pomáhal v jejich těžkých chvílích, protože věděl, že v duši jsou dobří.“ (Bedřich, 2004, s. 16 -23)

Výsledky na základě pozorování

Děti si vcelku přesně pamatovaly jednotlivé etapy stvoření světa. Kladně zhodnotily svůj výsledný výtvor. Jediným nedostatkem byla absence dinosaurů. Zde je patrné, že dinosauři jsou pro děti velmi zajímavý zdroj poznávání. Opět se do činnosti více zapojovaly děti z nevěřících rodin. Děti z rodin praktikující víru byly spíše v roli pozorovatelů, nebo poradců či koordinátorů. Na příběh Adama a Evy reagovaly děti překvapivě stejně. Shodly se na tom, že Adam s Evou měli poslouchat Boha a ne hada. Skutečnost, že byli vyhnáni z ráje, přijaly jako adekvátní trest porušení daného zákazu. Zde se plně projevila síla autority, v tomto případě Boha, která je pro dítě stěžejní.

Příběh prvotního hříchu může být pro dítě hůře uchopitelný zejména v tom směru, že i když je na první pohled zápornou postavou had, nemusí být ve výsledku ten, který zhřešil. Děti se do role Adama a Evy dokázaly vžít, cítily jejich zranitelnost a bylo jim líto, že je Bůh vyhnal z ráje.

Odpovědi na základě rozhovoru – filozofování

Návodné otázky: Věděla Eva, že dělá něco špatného? Mohla si vybrat dobro? Mohl Adam odmítnout jablko? Je had zlý? Posloucháme my, když nám někdo něco povídá? Když neposlechneme maminku, co se stane? Odpustí nám, když se snažíme o nápravu?

Filozofování se tentokrát neslo v jednotném duchu. Děti správně pochopily, že Adam s Evou mohly odmítnout. Tím, že ochutnali ovoce, porušili zákaz. Pro většinu dětí byl had zlý. „*Had byl zlý pokušitel.*“ (Matouš; 6 let). Podle většiny dětí si Adam s Evou trest zasloužili. Bůh jednal spravedlivě, ale měl „...*vyloučit ze zahrady i toho hada, protože ten to vymyslel.*“ (Kryštof; 6 let). Tento výrok podpořilo dalších sedm dětí. Hada se nezastal nikdo. Děti velmi živě diskutovaly na téma, jak doma poslouchají, či neposlouchají. Výsledkem byla společné zjištění, že pokud se pokusí o nápravu, přijde vždy odpuštění.

Bylo velice zajímavé, jak děti začaly uvádět své malé prohřešky. Kdy se jim stalo, že i přes zákaz poslechly kamaráda a udělaly něco, co neměly. Všechny byly nakonec přistiženy, na všechny prohřešky rodiče přišli. Děti pochopily, že za své chování nesou zodpovědnost.

5.3 Noe

Hlavní posláání příběhu

Hlavním posláním by mělo být zjištění, že pokud něčemu věřím a jsem přesvědčen o smysluplnosti svého konání, měl bych si za tímto konáním stát, i když je okolí proti mně. Stát si za svým názorem a věřit svému úsudku. Bůh sice zaplavil svět potopou, ale nedovolil, aby zanikl život. Postaral se o Noa, jeho rodinu a všechna zvířata na arše. Dal jim slib, že už nikdy nezalije zemi potopou.

Hodnota, se kterou se dítě v příběhu setkává

Odvaha, píle, houževnatost

Hlavní aktivita

Cíle: seznámení s příběhem, rozvoj tvořivosti, rozvoj komunikativních dovedností

Činnost: převyprávění příběhu, dramatizace příběhu

Výstupy: pochopení příběhu o Noemovi, ztvárnění jednotlivých postav, filozofování

Pomůcky: hnědý látkový kruh, nástěnný obraz zobrazující příběh, dřevěné kostky, dřevění panáčky představující členy rodiny, modré šátky

Průběh činnosti

Příběh o Noemovi dětem volně převyprávím. Děti sedí v kruhu na koberečkách. Uprostřed je hnědý látkový kruh, na kterém stojí dřevěný panáček. Začínám dětem vyprávět příběh.

Noe byl muž, který bydlel před mnoha a mnoha lety v dalekém městě. Měl ženu a tři dospělé syny. Jmenovali se Šem, Cham a Jafet. Každý z nich měl manželku. Dohromady byli jedna velká rodina. *Přidáme na hnědý kruh další panáčky a vytvoříme rodinu.*

Noe a jeho rodina se měli rádi, pomáhali si. Ale kolem nich byli lidé, kteří zapomněli, co je to mít rád, co znamená pomáhat si. Lidé kolem nich začali být zlí. „Takhle to dál nejde.“ Řekl si jednoho dne Bůh. „Lidé zapomněli na pravidla. Vidím na zemi jen samé zlo, slyším pláč a křik, cítím kouř spálených domů. Sešlu na zem potopu, aby spláchla všechno zlo světa. Jen jeden muž a jeho rodina nezapomněli, mají se rádi a pomáhají si navzájem. A ty musím zachránit.“ Bůh řekl Noemovi, aby postavil obrovskou loď, kterou nazval archou. „Musí být z pevného dřeva. Bude mít tři patra. Nahoře bude střecha a pod ní vybuduješ pokoje pro sebe a pro svou rodinu.“ Noe udělal vše, jak mu Bůh řekl a postavil archu. Lidé ho pozorovali a divili se. Dokonce se mu vysmívali! Proč staví loď tak daleko od moře? *Postavíme společně na hnědém šátku archu z kostek.*

Když Bůh stvořil svět, zaplnil ho všemi druhy zvířat. Před potopou řekl Noemovi, aby do archy přivedl zvířata, ptáky a plazy, od každého druhu samečka a samičku. Bůh si přál, aby zvířata žila na světě i po potopě. Dále Bůh řekl Noemovi, aby na lodi udělal zásoby jídla pro zvířata. „Sešlu na zem déšť a čtyřicet dní a nocí prší, ohromná potopa zahladí na zemi všechno živé. Jen Noe s rodinou a zvířaty budou na lodi v bezpečí.“ Strhl se prudký liják. Pršelo bez přestání čtyřicet dní a nocí. *Pomocí modrých šátků budeme představovat déšť a bouři.*

Celou zemi zaplavila voda a jediní, kdo zůstali naživu, byli obyvatelé archy. Pak déšť ustal. Ale Noe ještě nemohl přistát. Musel čekat mnoho dní, než voda opadla. Když uviděl vrcholky hor, vypustil krkavce, který létal sem a tam a nemohl najít suchou zemi. A tak Noe znovu čekal. Pak vypustil holubici, ale ta se vrátila, protože také nenašla suchou půdu. Po sedmi dnech ji vypustil znovu a holubice přinesla v zobáčku olivovou větvičku. Noe poznal, že na zemi je opět život. Bůh pak slíbil Noemu, že už nikdy nezaplaví a nezničí zemi potopou. Duha na obloze je znamením tohoto slibu.

Výsledky na základě pozorování

Děti po celou dobu vyprávění seděly na svých místech a pozorně poslouchaly. Jedním z možných důvodů je stavba celého příběhu. Děti byly celou dobu v napětí, jak to s lidmi a zvířaty na arše dopadne. Soustředění bylo patrné i na dětech, které tento příběh již znají. Podle očekávání byl největší zájem o stavbu archy. Tento příběh si děti přenesly i do dalších aktivit. Při volné hře si stavěly archu z velkých molitanových

kostek, rozdělily si mezi sebe role a hrály si na potopu světa. Motivy z tohoto příběhu se objevovaly i na výkresech. Nejčastěji to byly duha a již zmiňovaná archa.

Příběh o Noemovi přináší dětem hrdinu, se kterým se mohou lehce ztotožnit, což se v tomto případě podařilo. Poznaly zde lidské hodnoty jako je píle, či houževnatost. Z příběhu se dozvěděly, že stát si za svým přesvědčením je velmi důležité. Noe věřil, že jeho stavba má smysl a neposlouchal ostatní lidi, kteří se mu smáli a ukazovali si na něj jako na hlupáka. Ve své práci vytrval a postavil loď, která zachránila život na zemi.

Odpovědi na základě rozhovoru – filozofování

Návodné otázky: Proč Bůh zatopil zemi? Proč se lidé Noemu smáli? Jací to byli lidé? Jak vypadá zlo? Dá se se zlem bojovat? Jak velká byla archa? Jaký slib dal Bůh člověku? Měly by se sliby dodržovat?

Na začátku filozofování děti vyhodnotily tento příběh jako ten nejnapínavější. Na první otázku proč Bůh zatopil zemi, všechny odpověděly, že tak potrestal všechny, kteří byli zlí. I tady, stejně jako u Adama a Evy, považovaly Boží trest za adekvátní. Jediným, kdo nesouhlasil s potopou, byl Vojta (6 let): *„Myslím, že to Bůh s tou potopou trochu přehnal.“* Zlo si děti spojily s hadem a Stromem poznání. *„Se zlem se bojovat dá, ale těžko, někdy nedá.“* (Majda; 6 let). *„Dá, protože si můžeš sama vybrat, jestli ho chceš poslouchat, to zlo.“* (Sofie; 6 let). Sliby se samozřejmě dodržovat musí: *„A ty Boží úplně nejvíc, protože jsou Boží.“* (Zuzanka; 5 let).

Při rozebírání příběhu narazily děti na otázku, jestli byla zlá i všechna zvířata, když je Bůh nechal utopit. Zde se otevřela možnost, jiného možného řešení celého příběhu. Přesto děti nakonec vyhodnotily situaci tak, že Bůh neměl na vybranou a přijaly jeho řešení bez větších připomínek.

5.4 Abrahám

Hlavní poslání příběhu

Příběh Abraháma nám ukazuje putování člověka, který opustí své jistoty a vydává se na cestu, kterou mu ukazuje Bůh. Cesta do nové budoucnosti, ke které je potřeba odvaha a která obsahuje příslib, že člověk nikdy nezůstane sám.

Hodnota, se kterou se dítě setkává

Odvaha, vytrvalost

Hlavní aktivita

Cíl: rozvoj schopnosti rozhodování a řešení situace,

Činnost: putování s Abrahámem

Výstupy: vyhodnocení situace, pochopení příběhu

Pomůcky: nástěnný obraz zobrazující Abraháma, koberečky,

Průběh činnosti

Sedíme v kruhu a povídáme si o tom, kde bydlíme, kde máme svůj domov. Představíme si, že se musíme přestěhovat do jiného města, vymýšlíme důvody proč. Většinou se stěhujeme někam na lepší místo, do lepšího domu. Ale také mezi cizí lidi, cizí děti. Po rozhovoru se vydáme na společné putování. Vyzvu děti, aby si vybraly jednu věc ze školky, kterou si s sebou chtějí vzít a vrátily se na koberečky. Až se všichni usadí, převyprávím příběh.

Před dávnými lety v daleké zemi žili lidé, kteří chovali velká stáda koz, ovcí, oslů a velbloudů. Ti lidé bydleli ve stanech, aby si své obydlí mohli sbalit a přestěhovat se na jiné místo, když zvířata spásla všechnu trávu. A tak se stěhovali neustále z místa na místo. V jednom takovém stanu bydlel i Abrahám se svou ženou Sárrou. Neměli žádné děti a to je velmi trápilo. Jednoho dne řekl Abrahám Sáře, že musí odejít. „Proč tak najednou?“ ptá se Sára. „Nedávno jsem měl sen. Zdálo se mi, že Bůh řekl: „Abraháme, opusť tuto zemi. Odejdi odtud a vezmi s sebou i svou ženu. Půjdete do země, kterou vám ukážu. Tam budete mít děti a vnoučata, kolik je hvězd na zemi. A já vám budu pomáhat a ochraňovat vás.“ A tak Abrahám a Sára odešli ze země, kde dosud žili. Po dlouhé předlouhé cestě došli do země zvané Kanaán a tam postavili své stany. „Teď jsme úplně sami v cizí zemi.“ Povzdechla si Sára. „Nejsme, Bůh je s námi a postará se o nás.“ Odpověděl Abrahám.

Výsledky na základě pozorování

Při úvodním vyprávění si děti předaly poznatky o stěhování. Zkušenosti s ním mělo sedm dětí. Všechny se stěhovaly v místě předešlého bydliště, a tak nemusely řešit ztrátu kamarádů, nebo například změnu školky. Předměty, které si děti vybíraly na cestu, byla především plyšová zvířátka, dále hrnec na vaření, pastelky, polštářek, dvě auta a míč. Při vyprávění příběhu děti do děje slovně vstupovaly s připomínkami o velikosti stád, o stanech, ve kterých lidé bydleli. Zaujala je skutečnost o stěhování z místa na místo, když zvířata spásla potravu. Shodly se na tom, že i Abrahám se přestěhoval nakonec na lepší místo, hlavně proto, že už se potom nemusel nikam stěhovat. „*A že se mu v té nové zemi narodily děti, jak mu Bůh slíbil.*“ (Anežka; 6 let).

Příběh o Abrahámovi je o překonávání strachu z neznáma. Ukazuje dětem, jak silná dokáže být víra v Boha. Stejně jako Abrahám šel do nové země, šly všechny děti poprvé do mateřské školy. Některé se také bály, ale věřily, že to zvládnou, protože rodiče jim slíbili, že na ně budou myslet a budou jim pomáhat.

Odpovědi na základě otázek – filozofování

Návodné otázky: Co ztratíš, když se přestěhuješ? Co získáš, když se přestěhuješ? Proč se Abrahám vydal na cestu? Cítil se v cizí zemi cizí a sám?

Při filozofování se děti zaměřily na skutečnost, zda je stěhování dobrá, nebo špatná věc. Některé děti uváděly případy, kdy se člověk musí stěhovat, protože ho někdo vyžene, nebo protože je válka. Společně jsme si vysvětlili, že je rozdíl mezi tím, když někdo utíká před nebezpečím a když se stěhuje z vlastní vůle. Tak tomu bylo u Abraháma. S dětmi jsme si ujasnili, že Abrahám chtěl poslouchat Boha a proto se k cestě rozhodl. Byla to jeho svobodná volba. Podnětná diskuze proběhla u otázky, jaké to je být cizí v neznámé zemi a cítit se sám. Děti uváděly situace, kdy se cítily samy, byly to například pobyty v nemocnici, nebo první dny ve školce. Děti přišly na to, že Abrahám svou cestou získal nejen nový domov, potomstvo, ale i pomoc Boží a navíc věděl, že Bůh zůstane pořád s ním a on už nikdy nebude sám.

Děti při tomto filozofování zjistily, že není špatné si o strachu z nových věcí povídat. Pokud si o něm budeme povídat, začne slábnout a můžeme ho společnými silami

předělat na očekávání z nových zážitků. Dítě tak může pocítit sílu kamarádských vztahů ve třídě, zjistí, že pokud bude potřebovat pomoc, vždy jí najde. A každý problém se dá vyřešit.

5.5 Mojžíš

Hlavní poslání příběhu

Příběh o Mojžíšovi bychom mohli rozdělit do tří částí. V první se dozvídáme o narození Mojžíše, který je díky Boží pomoci zachráněn a vychováván v královském paláci. Dále jeho poznání, jak je hrubě zacházeno s otroky, až po Mojžíšův útek do pouště. V druhé části je důležité uvědomit si strach z vlastní bezmocnosti a nedůležitosti, když ho Bůh osloví a dá mu úkol vyvést jeho národ z Egypta. I přes své obavy Mojžíš úkol přijímá a s vědomím Boží pomoci jde k faraonovi, aby propustil Izraelity z otroctví. Ve třetí části je Egypt trestán deseti božími ranami a Izraelité zemi opouštějí. Posledním činem, kterým náš příběh uzavřeme, je přechod přes Rudé moře.

Hodnoty, se kterými se dítě setkává

Odvaha, respekt a úcta

Hlavní aktivita

Cíl: rozvoj komunikačních schopností, schopnost improvizace

Činnost: dramatizace příběhu o Mojžíšovi

Výstupy: ztvárnění vybrané role

Pomůcky: kostýmy a rekvizity potřebné k dramatizaci příběhu, nástěnný obraz zobrazující malého Mojžíše v košíku

Průběh činnosti

Vlastní dramatizaci předcházelo seznámení s příběhem. Postupně se děti seznamovaly s Egyptem, jeho kulturou, způsobem života lidí. Pomocí her a vyprávění poznaly celý příběh o Mojžíšovi. Všechny předchozí aktivity směřovaly k dramatizaci příběhu.

Nalezení Mojžíše

Mojžíš u hořícího keře

Mojžíš u faraona

Vyvedení Izraelitů z Egypta

Faraon vysílá vojsko

Moře se rozdělilo

Vojsko zůstalo v moři

Výsledky na základě pozorování

Začínali jsme vyprávění o Egyptě. Našli jsme ho na mapě, vyprávěli si, jací tam žijí lidé, kdo z dětí, nebo jejich blízkých v Egyptě byl. Děti nosily z domova různé encyklopedie, naučné obrázkové knížky, plakáty a obrázky, které jsme si vystavili. Děti nejvíce zajímaly pyramidy a mumie. Anežka si doma s rodiči nastudovala, jak taková mumie vzniká a udělala ve školce podrobnou přednášku doplněnou obrazovým materiálem. Vysvětlili jsme si, kdo byl otrok, jak otroci žili a jak se otrokem člověk stane. Příběh o Mojžíšovi byl pro děti velmi inspirativní. Ze zpětné vazby od rodičů jsem se dozvěděla, že děti o tomto tématu hovořily i doma. Ptaly se rodičů a společně diskutovali. Ve velké většině to byly děti z nevěřících rodin. Při samotné dramatizaci se na roli Mojžíše hlásili tři chlapci. Všichni byli z nevěřící rodiny. Nakonec se situace vyřešila tím, že jsme příběh hráli několikrát, aby se Mojžíš dostal na všechny zájemce. Děti z věřících rodin chtěly být otroky a Michal byl faraon. Bylo překvapivé, že žádné z těchto dětí nechtělo hrát roli Mojžíše ani Boha (coby hořícího keře).

Příběh o Mojžíšovi je jedním z biblických příběhů, kdy se děti do značné míry dokáží ztotožnit s daným hrdinou i celým příběhem. Je zde jasně odděleno dobro od zla a zlo je na konci potrestáno. Ale je důležité, aby děti pochopily, že Mojžíš nebyl žádný pohádkový hrdina. Byl to člověk, který o sobě pochyboval. Sám dokonce zabil člověka. Přesto se vydal zpátky do Egypta, aby vyvedl svůj národ z otroctví. Děti zde mají jasný příklad, že silný může být i člověk bez přemrštěného sebevědomí.

Odpovědi na základě rozhovoru-filozofování

Návodné otázky: Proč se Mojžíš bál, že ho nebude faraon poslouchat? Proč nechtěl pustit Izraelity z otroctví?

Při filozofování se rozpoutala diskuze nad otázkou „Proč se Mojžíš bál?“. Děti přišly na to, že se bál, protože měl před sebou velký úkol a myslel si, že ho nesplní. Převedly si příběh na sebe. Taky se bojí, když mají před sebou těžký úkol. *„Třeba, když jdu k paní logopedce a musím říct to písmeno, čí ne. A ono mi nejde. To je velký úkol a já si nevěřím, že ho řeknu. A pak ho fakt neřeknu.“* (Anežka; 6 let), *„Ale Mojžíš by ho řek, protože Bůh mu pomůže a dá mu sílu věřit si, že ho řekne.“* (Toník; 6 let) Otroctví děti jednomyslně odsoudily. Pracovat by podle nich měli všichni i faraon, aby to bylo spravedlivé.

Při vyprávění o tomto příběhu děti narazily na to, jestli o sobě někdy pochybovaly. Většina dětí se shodla na tom, že ano. Většina to však překonala a pak přišel velmi dobrý pocit, že nesehlaly. Pochybovat o sobě není špatné, jen nás to nesmí omezovat v životě. Stejně jako Mojžíš musíme překonávat spoustu překážek např. nakreslit kočku, odnést si sklenici s čajem na stůl a nevylít ho, obout si správně boty. Můžeme o sobě pochybovat, ale musíme se pokusit úkol zvládnout. Jen tak pochyby zmizí.

5.6 Desatero

Hlavní poslání příběhu

Bůh dává lidem pravidla, jak mají žít, aby jim bylo na světě dobře. Je důležité mít pravidla, aby se člověk ve světě neztratil, aby věděl, jak se má rozhodnout.

Hodnota, se kterou se dítě setkává

Poctivost, sebekázeň, láska, mírumilovnost, nesobeckost a citlivost, respekt a úcta, spolehlivost

Hlavní aktivita

Cíle: rozvoj řečových a paměťových schopností

Činnost: seznámení s veršovaným desaterem a příběhem o jeho vzniku

Výstupy: dítě chápe obsah desatera

Pomůcky: hnědý látkový kruh, šedý látkový čtverec, koberečky na sezení, nástěnný obraz zobrazující Mojžíše na hoře Sinaj

Průběh činnosti

Děti sedí v kruhu na koberečkách, uprostřed je rozložený hnědý kruh jako poušť, na kterém stojí šedá látka představující horu.

Na začátku vyprávění si připomeneme minulý příběh, který končí přechodem přes Rudé moře. A jak to bylo s Mojžíšem a jeho lidem dál?

Mojžíš vedl lidi do nové země do Kanaánu. Ale aby se tam dostali, museli nejdříve přejít přes poušť. Cesta byla těžká a dlouhá a lidé začali být rozzlobení. Vyčítali

Mojžíšovi, že je vede tak dlouhou cestou. Často se mezi sebou hádali a křičeli na sebe. Mojžíš z toho byl smutný a prosil Boha o pomoc. Jednoho dne došli k velké hoře. Lidé se utábořili pod horou. Mojžíš se vypravil na její vrchol, aby tam v tichu a klidu mohl rozmlouvat s Bohem. Tam mu Bůh dal deset rad, jak se mají lidé chovat, aby jim bylo na světě dobře. Pak Mojžíš sestoupil dolů a řekl lidem o deseti přikázáních, která mu dal Bůh. Vtom udeřil hrom, oblohou projel blesk a zazněl zvuk polnice. Zákon byl vytesán na kamenné desky.

Máme deset přikázání, jako deset prstů na rukou. Počítáme, ukazujeme a povídáme.

„Deset Božích přikázání, to je snadné počítání.

Za prvé, co je nám známo? Bůh je jeden, stojí psáno.

Za druhé: nám ku pomoci, Bůh je s námi ve dne v noci.

Za třetí: jak přikázáno, máme v úctě jeho jméno.

Za čtvrté: i to už víme, den sváteční oslavíme.

Na řadě je pátý prstíček. Co nám připomíná malíček? Patřím k tatínkovi a mamince, mám je rád ze všech nejvíce.

Za šesté: hezky se chovat znamená – neubližovat

Za sedmé: ni v době zlého neopustím druha svého.

Za osmé: to každý z nás přece ví, nevezmu si, co mi nepatří.

Za deváté: slibujeme, že pomlouvat nebudeme.

A desáté přikázání? Závist hezká vlastnost není.“ (T. de Vries, 1989, s. 70)

Výsledky na základě pozorování

Již předchozí příběh děti velice zaujal a byly přirozeně zvědavé, jak bude putování Mojžíše a izraelského lidu pokračovat. Zajímaly se o to, jak cestovali, co s sebou nesli, co po cestě jedli. Pokusili jsme si zahrát na izraelskou rodinu, která jde pouští a je unavená, děti pláčou a dospělí se začínají hádat. Role Mojžíše, který rodinu uklidňoval, se ujal Kryštof. Děti velice rychle pochopily, že desatero jsou pravidla. Pravidla, která se musí dodržovat. „*Stejně jako školkový pravidla.*“ (Matouš; 6 let) Báseň, kterou jsem do

příběhu vybrala, srozumitelně popisuje desatero. Není potřeba, aby ho děti uměly odříkat přesně slovo od slova podle Bible. Je důležité, aby mu rozuměly a bylo pro ně prakticky použitelné.

Tento biblický příběh představuje pro děti velmi dobrý odrazový můstek pro chování v každodenním životě. Je zde velice přesně napsáno, že bez pravidel je zmatek, křik, pláč a všem se špatně žije. Děti zde jasně vidí, jaký dopad mají pravidla a jejich dodržování. Jak je důležité chovat se k sobě navzájem s úctou a respektem.

Odpovědi na základě rozhovoru – filozofování

Návodné otázky: Proč se lidé začali hádat? Jsou pravidla důležitá? Co se stane, když pravidlo poruším?

Ani při filozofování nad tímto příběhem jsem návodné otázky nemusela používat. Děti samy kladly otázky a odpovídaly si na ně. Vyprávěly, jaká pravidla mají doma. Jak těžké je někdy pravidlo dodržet. Také se začaly zabývat otázkou, jak se dostaly kamenné desky se zákony na zem. „*A čím je Bůh na ty desky napsal?*“ (Toník; 6 let), „*Asi fixou.*“ (Anežka; 6 let).

Při vyprávění bylo důležité upozornit děti, že pravidla se netýkají jen zákazů a příkazů. Je zde řečeno, jak se k sobě máme navzájem chovat, jak se o sebe musíme navzájem starat. Jak důležitá je pro nás rodina a naši nejbližší.

5.7 Zvěstování

Hlavní poslání příběhu

Příběh o zvěstování nám ukazuje Marii jako obyčejnou mladou dívku, která je Bohem vyvolená k tomu, aby se stala matkou Božího syna. Bůh si Marii vybral pro její vnitřní sílu a čistotu. Marie uvěřila a beze strachu se dala do rukou Božích.

Hodnota, se kterou se dítě v příběhu setkává

Nesobeckost a citlivost, poctivost, sebekázeň, respekt a úcta

Hlavní aktivita

Cíl: posilování prosociálního chování

Činnost: poslech příběhu

Výstupy: poznání, že před Bohem jsme si všichni rovni

Pomůcky: nástěnný obraz znázorňující Marii a Gabriela, maňásek Marie, Josef, anděl

Průběh činnosti

Děti sedí na koberci a sledují příběh o Josefovi a Marii. Příběh hraji s maňásky.

V malém městečku Nazaret žila mladá dívka jménem Marie. Byla zasnoubená s městským tesařem Josefem a brzy měli mít svatbu. Jednoho dne za ní přišel cizinec. „Jsem Gabriel,“ řekl cizinec. „Pokoj s tebou, Marie. Pán Bůh mě poslal se zvláštní zprávou pro tebe. Vybral si tě mezi všemi ostatními, abys byla matkou slíbeného krále. Budeš mít dítě, syna samotného Boha a pojmenuješ ho Ježíš.“ Ale Marie nerozuměla. „Jak se to může stát?“ ptala se. „Duch svatý na tebe sestoupí a boží síla bude s tebou. O vše se postará.“ Řekl Gabriel Marii. Marie poznala, že se již na nic nemusí ptát. Jen věřit Bohu. Když Josef poznal, že Marie čeká dítě, byl velmi ztrápený. Josef byl dobrý muž, a tak se rozhodl, že tajně zruší zasnoubení. Než to ale udělal, měl sen, ve kterém mu anděl Páně řekl: „Neruš zasnoubení s Marií, neudělala nic špatného. Byla vyvolena, aby se stala matkou Božího syna, a ty mu dáš jméno Ježíš. Vyroste, aby zachránil svět od jeho hříchů.“ Když se Josef probudil, věděl, co má udělat. Ožení se s Marií a bude se starat o dítě, jak mu anděl řekl.

Vyhodnocení na základě pozorování

Příběh o zvěstování jsem dětem vyprávěla na začátku adventu, kdy jsme se společně připravovali na Vánoce. Advent představuje dobu očekávání, celkového zklidnění. I samotný příběh je očekávání. Děti již postavy Marie a Josefa znaly. Nové pro ně bylo zjištění, že Marie byla velmi mladá dívka, která pocházela z prosté rodiny. Zde byla dobrá příležitost ukázat, že pro Boha je každý člověk důležitý a nezáleží na tom, zda má peníze, či je společensky vysoce postavený.

Tento biblický příběh je předzvěstí Vánoc. Děti již chápou výjimečnost této doby. Postupně se zklidňují a vnímají jedinečnost adventu. Dobu čekání. V příběhu je to čekání na narození dítěte, v reálném životě je to čekání na Vánoce. Pro obě situace je toto čekání dlouhé, ale opodstatněné. Tato doba čekání má sloužit k úklidu naší duše. K

přemýšlení o tom, co se nám podařilo napravit a co nám ještě zbývá. Jak se nejlépe připravit na oslavu narození malého Ježíše. Dětem se podařilo prožít dobu adventu v klidu a pokoji. Byly v tuto dobu velice citlivé a vnímavé.

Odpovědi na základě rozhovoru – filozofování

Návodné otázky: Kde bydlela Marie? Koho si měla vzít za manžela? Kdo řekl Marii, že bude matkou? Jak se Josef dozvěděl, že Marie čeká Božího syna?

Po skončení vyprávění se rozpoutala diskuze na téma andělů. Jestli mají křídla, jak rychle mohou létat a kolik jich v nebi je. „*Jasně, že mají křídla, jak jinak by se dostali na zem.*“ (Majda; 6 let) Většina dětí s ní souhlasila. Děti filozofovaly nad zcela praktickými otázkami, jako např. Proč si Marie nemohla vybrat jméno pro svoje miminko sama? Měli Josef s Marií svatbu? Mohl mít Ježíšek babičku a dědu? Na otázku, jak se Josef dozvěděl, že Marie čeká Božího syna, byla jedna z odpovědí: „*Asi z novin?*“ (Anežka; 6 let).

Při vyprávění bylo důležité navést děti na skutečnost, že pokora a láska, která vychází z Marie je natolik silná a opravdová, že se mohla stát matkou budoucího spasitele.

5.8 Klanění mudrců

Hlavní posláním příběhu

Příběh Tří králů nám ukazuje, že narození Ježíše bylo velkou událostí pro celý svět. Přivítat a poklonit se malému dítěti přišli i lidé velmi vzdělaní, moudří, bohatí a mocní. Neváhali podniknout dalekou cestu, po které je vedla hvězda na obloze.

Hodnota, se kterou se dítě v příběhu setkává

Odvaha, spolehlivost, respekt a úcta

Hlavní aktivita

Cíl: poznávání kulturních hodnot naší společnosti

Činnost: návštěva kostela a prohlídka jesliček s vyprávěním příběhu

Výstupy: prožití příběhu v kostele

Průběh činnosti

Příběh Tří králů jsme si vyprávěli v děkanském kostele u jesliček, kam nás pozval P. Jan Doležal.

Daleko na východě někteří mudrci, kteří zkoumali oblohu, zpozorovali zvláštní hvězdu. Věděli, že to je nějaké důležité znamení a rozhodli se ji následovat. Cestovali mnoho dní a nocí a nakonec dorazili do Jeruzaléma. „Kde je to dítě, které se narodilo, aby se stalo králem Židů?“ ptali se, „Viděli jsme jeho hvězdu a přišli jsme jej uctít.“ O jejich příchodu se dozvěděl Herodes, král v Jeruzalémě. Zalekl se, že až dítě vyroste, mohlo by jej připravit o trůn a tak mu chtěl ublížit. Pozval k sobě mudrce a řekl jim, aby mu na zpáteční cestě přišli říci, kde dítě je. Rád by se mu také poklonil a přinesl dary. Mudrci souhlasili a vydali se cestou do Betléma, kam ukazovala hvězda. Zanedlouho našli Marii, Josefa i malého Ježíše. Poklonili se, poklekli a dali mu dary, které přinesli. Zlato, sladce vonící kadidlo a léčivou mast zvanou myrha. Když se uložili ke spánku, aby si odpočinuli před zpáteční cestou, varoval je ve snu Bůh, aby se vydali domů jinou cestou. Když odešli, poslal Bůh posla, aby varoval i Josefa. „Herodes bude hledat dítě, aby mu ublížil. Musíš s ním a s Marií uprchnout do Egypta.“ A tak druhý den balili Josef s Marií své věci a uprchli do Egypta.

Vyhodnocení na základě pozorování

Děti poslouchaly příběh v nezvyklém prostředí. Některé byly v kostele poprvé. Bylo zajímavé pozorovat zvláště děti z rodin, které nechodí do kostela, jak si všechno prohlíží, na všechno si musí sáhnout. Měly na pátera Doležala spoustu otázek, zajímaly se o obrazy a sochy. Vlastní vyprávění probíhalo v naprostém tichu. Děti si při něm prohlížely jesličky a byly soustředěné.

Příběhem tří králů jsme uzavřely celý projekt. Příběh je poměrně známý a tak bylo velice dobré, že ho děti mohly slyšet v nezvyklém prostředí, vyprávěný páterem Doležalem. Děti se s příběhem tří králů zcela ztotožnily. Po příchodu do mateřské školy si vyráběly královské koruny a při spontánní činnosti na tento příběh hrály. Pamatovaly si jak jména, tak dary, které králové do Betléma přinesly.

Odpovědi na základě rozhovoru – filozofování

Návodné otázky: Jak mudrci poznali, kudy mají jít? Jak se jmenoval král, který chtěl malému Ježíšovi ublížit?

Při filozofování děti usoudily, že mudrci byly odvážní, protože podnikli dlouhou cestu. Velice ocenily, že se nevrátili do Jeruzaléma, ale poslechli Boha a domů se vydali jinou cestou. U jesliček si děti mohly připomenout celý příběh od zvěstování, přes cestu do Betléma, narození děťátka až ke třem mudrcům. Do vyprávění se zapojily všechny děti bez rozdílu. Vyprávění probíhalo následně i po příchodu z kostela. Děti například rozvíjely teorii o tom, co by se stalo, kdyby králové prozradili Herodesovi, kde najde malého Ježíše. Jak by to dopadlo, kdyby hvězda přestala svítit. Došli by mudrci do Betléma?

5.9 Výsledky obrazového testu

Obrazového testu se zúčastnilo celkem 13 dětí. První testování proběhlo v září, před začátkem projektu. Druhé v lednu, po skončení projektu. Testy byly v obou případech totožné. Děti vždy přiřazovaly k základnímu tematickému obrazu menší obraz, který podle nich k hlavnímu obrazu patřil. Malé obrazy byly vždy dva a oba se základním logicky souvisely. Obraz označený písmenem A byl s přesahem, obsahoval biblické poselství. Obraz označený písmenem B byl bez přesahu (příloha 1).

Tabulka 1: Výsledky testu dětí z rodin nekřesťanských

dítě	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	B / A	B / B	B / B	B / A	A / A	B / A	A / A	B / B	B / A
2.	B / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / B	B / A
3.	A / A	B / A	B / A	B / A	A / A	A / A	A / A	B / A	A / A
4.	B / B	B / A	B / B	A / A	B / A	B / B	B / A	B / B	B / A
5.	B / A	B / A	B / B	B / A	A / A	B / A	B / B	B / A	B / B
6.	B / B	A / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / B	B / A
7.	A / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / B	B / A
8.	B / A	A / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / A	B / A

Zdroj: vlastní výzkum

V první tabulce odpovídalo devět dětí, které pocházejí z rodin, kde se víra aktivně nepraktikuje. Podle výsledků jich v září přiřadilo obraz s přesahem sedm a to vždy maximálně dva z osmi. V lednu byl zaznamenán posun ve výsledcích u všech devíti dětí, kdy všechny volily jednoznačně obraz s přesahem.

Tabulka 2: Výsledky testu dětí z rodin křesťanských

dítě	1	2	3	4
1.	A / A	B / B	B / B	B / B
2.	A / B	B / A	B / A	B / A
3.	B / A	A / A	A / A	B / A
4.	A / A	B / A	B / A	B / B
5.	A / A	B / A	B / B	B / B
6.	B / A	B / A	B / A	B / A
7.	A / A	A / A	B / A	A / B
8.	A / A	B / A	B / B	B / A

Zdroj: vlastní výzkum

Ve druhé tabulce odpovídaly děti, jejichž rodiny aktivně praktikují víru. Výsledky ze září ukazují na lehce zvýšený počet přiřazených obrázků s přesahem oproti první tabulce. V lednu ovšem nezaznamenáváme tak výrazný posun, v některých přiřazeních se objevuje oproti září obraz bez přesahu.

6 Diskuze

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký dopad budou mít metodicky zpracované biblické příběhy na dítě předškolního věku. K tomuto účelu jsem si stanovila výzkumné otázky. Dále jsem se zaměřila na vyhodnocení obrazového testu a dala do souvislosti biblické příběhy a RVP PV.

Jak reagují předškolní děti na konkrétní biblický příběh a jak jsou ochotny přijmout nová řešení situací a jevů?

Biblické příběhy, se kterými se děti seznámily, byly vybrány ze Starého zákona a následně upraveny tak, aby je děti pochopily a mohly s nimi pracovat. Jak uvádí Tinie de Vries (1989), je důležité jednotlivé příběhy upravit tak, aby byly pro předškolní děti srozumitelné. Tím, že každý příběh byl součástí celé řady souvisejících aktivit, stal se pro děti zdrojem informací, které chtěly vyřešit, povídat si o nich, rozebírat je. Byly velmi zvědavé, dokázaly říci svůj názor a stáli si za ním. Jedním z důvodů, proč děti tak dobře reagovaly na biblické příběhy, byla skutečnost, že oproti pohádce se děj odehrává v reálném prostředí, v daném čase. Podle Liestové (1996) se tak příběh stává reálnou součástí naší minulosti. Bylo zajímavé pozorovat reakce dětí z rodin nekřesťanských. Tyto děti projevovaly během celé doby trvání projektu větší zájem, dožadovaly se odpovědí na své otázky a polemizovaly o řešeních, které jim příběh nabízel. Oproti tomu děti z křesťanských rodin braly biblické příběhy jako samozřejmost. Jako skutečnost, která je daná a neměnná. Zde bylo důležité, aby se pedagog nedostal do střetu dvou autorit, jak upozorňuje Herciková (2002).

Jak se odráží práce s biblickými příběhy ve spontánních aktivitách dětí a v jejich rozhovorech?

Děti přenášely obsah biblických příběhů do spontánních aktivit zcela přirozeně. Děti měly k dispozici pomůcky, které jsme používali při řízené aktivitě. Děti měly velký výběr pomůcek z přírodního materiálu, který je ve třídě umístěn v proutěných koších a je dětem volně k dispozici. Právě rozličnost a dostupnost těchto pomůcek probouzí v dětech tvořivost a kreativitu. Eder (2008) upozorňuje na skutečnost, že vhodně zvolené pomůcky pomáhají dítěti pochopit symboliku skrytou v biblických příbězích. Nejvíce se do spontánních aktivit a společných rozhovorů odrazil příběh o Mojžíšovi.

Dramatizace tohoto příběhu byla pro děti v mnoha směrech inspirativní. Téma biblických příběhů se promítlo i do společných rozhovorů a to nejen při spontánních činnostech, ale například také při vycházkách. Ze zpětné reakce od rodičů bylo zřejmé, že děti si o probíhajících aktivitách povídaly i doma.

Jak využívají předškolní děti poznatků, získaných z biblických příběhů ve svém každodenním životě?

Mezi nejviditelnější aktivitu lze jednoznačně označit dodržování pravidel. Děti velice dobře věděly, co je špatně a co je dobře. Rozeznaly dobro a zlo. Ze své vlastní zkušenosti věděly, jak pravidla pomáhají, a proto se s biblickým příběhem, který obsahuje toto téma, snadněji ztotožnily. Proto je podle Liestové (1996) důležité vybírat právě takové příběhy, kde si děti budou moci potvrdit svoji vlastní životní zkušenost. Děti se z biblických příběhů naučily, že není slabostí pochybovat o sobě, ale vzdát se. Poznaly odpuštění a sílu víry.

Jak a do jaké míry jsou schopny ztotožnit se s daným hrdinou či situací?

Pro děti byla důležitá skutečnost, že hrdinou v daném příběhu je obyčejný člověk bez výjimečných schopností. Většinou je postaven před problém, který rozumem a pomocí svých vlastností vyřeší. Pokud si daný hrdina zoufá, obrací se k Bohu o pomoc a dostává ji. Nejedná se však o nějaké kouzlo. Bůh mu pomůže radou, povzbudí ho v jeho konání a ukáže mu cestu, po které má jít. Hlavní hrdina často prožívá pocity, které děti ze své zkušenosti znaly, proto se dokázaly postavě přiblížit, soucítily s ní a byly schopny ocenit úspěch, který hrdinu na konci příběhu čeká. Pro děti je velice důležité prožít si vítězství dobra nad zlem, které je podstatou každého příběhu, se kterým se dítě dosud setkalo a tím je pohádka. Herciková (20002) poukazuje na skutečnost, že pokud dítě zažilo ztotožnění s pohádkovou postavou, snadno se ztotožní i s postavou z biblického příběhu.

Jaké lidské hodnoty, se kterými se v biblických příbězích setkaly, si odnášejí do života?

Každý biblický příběh v sobě nese nepomíjející lidské hodnoty. Příběhy, se kterými se děti seznámily, obsahovaly hodnoty, které jsou pro předškolní dítě snadno

pochopitelné. Tinie de Vries (1989) vyzdvihuje v biblických příbězích právě lidské hodnoty, které jsou pilířem při formování osobnosti člověka. Opět je důležité, aby byly zvolené příběhy přizpůsobeny dětem předškolního věku. A znovu musíme upozornit na to, že s některými hodnotami mají děti osobní zkušenost, poctivost, úcta a respekt, odvaha, píle, houževnatost, mírumilovnost, pokora.

Jak získávají samostatnost, odpovědnost za své chování a jak na základě seznámení s biblickými příběhy dokáží řešit problémy?

Děti se z biblických příběhů dozvěděly, že člověk byl na počátku obdařen rozumem a svobodnou vůlí. Mohl se tedy samostatně rozhodovat. Záleželo na něm, zda si zvolí cestu dobra, nebo cestu zla. Vždy byl ale odpovědný za své chování a nesl důsledky svého rozhodnutí. Děti v příbězích objevily skutečnost, že problém se musí řešit. Pokud nevěděly jak, mohly požádat o pomoc.

Vyhodnocení obrazového testu bude u každé skupiny rozdílné. V hodnocení dětí z nekřesťanských rodin byl zaznamenán výrazný posun. Zatímco v září přiřadily k hlavnímu obrazu obraz B – bez přesahu, v lednu při stejném testu přiřadila většina dětí obraz A – s přesahem. Skupina dětí z křesťanských rodin v září přiřadila také obraz bez přesahu. V lednu však žádný posun nezaznamenala. Výsledkem tohoto testu je zjištění, že děti z nekřesťanských rodin spojily hlavní obraz s biblickým příběhem, vzpomněly si na obsah a zvolily obraz s přesahem. Děti z křesťanských rodin naproti tomu volily obraz podle logických souvislostí.

V bakalářské práci jsem vždy uvedla práci s konkrétním příběhem. Ale tento konkrétní příběh je jen páteří celého bloku činností. Před konkrétním příběhem jsou činnosti, které mu předcházejí. Činnosti, které mohou sloužit jako motivace a jakási příprava, či uvedení do příběhu. Po skončení hlavní aktivity následují činnosti, které příběh doplňují a pomohou ho dokončit. Všechny uvedené a zpracované příběhy naplňovaly jak rámcové cíle, tak všech pět vzdělávacích oblastí a děti směřovaly ke klíčovým kompetencím.

Závěr

Prostřednictvím bakalářské práce jsem se snažila metodicky zpracovat biblické příběhy tak, aby byly realizovatelné v prostředí mateřské školy a naplňovaly RVP PV.

V teoretické části jsem se zaměřila na tělesný a duševní vývoj předškolního dítěte, jeho utváření představ o Bohu a vědomé chápání víry. V další kapitole jsem se věnovala křesťanské výchově v předškolním vzdělávání, metodách křesťanské výchovy a osobnosti křesťanského pedagoga.

V praktické části jsem metodicky zpracovala biblické příběhy, které jsem realizovala ve věkově smíšené třídě křesťanské mateřské školy. Výběr příběhů byl cílený. Navazovaly na sebe tematicky i časově. Jednalo se o osm příběhů ze Starého zákona. Realizace celého projektu trvala pět měsíců.

Tento projekt mi pomohl zmapovat, jaký dopad mohou mít biblické příběhy na děti, kde se v rodině víra aktivně nepraktikuje. Bylo zajímavé sledovat jejich reakce a posun v kladení otázek i chápání jednotlivých příběhů. Děti tento projekt zaujal, po celou dobu aktivně spolupracovaly, na další příběhy se těšily. Ze zpětné reakce od rodičů jsem zjistila, že děti o zážitcích z těchto aktivit hovořily s rodiči. Ptaly se a velice často rodičům příběhy vyprávěly.

Bylo velmi zajímavé porovnávat reakce dětí, jejichž rodiny nejsou aktivně věřící s dětmi, které vyrůstají v křesťanském prostředí. Děti z nevěřících rodin byly zvědavější, kladly více otázek, rozebíraly každý detail příběhu a rozvíjely své teorie. Děti z věřících rodin byly oproti tomu klidnější, většinu věcí považovaly za naprosto jasně dané.

Jedním z poselství biblických příběhů je oslovovat a inspirovat. Jsem přesvědčena, že u těchto dětí se to podařilo.

Seznam použité literatury

BEDŘICH, Martin. *Moje první bible*. 1. Praha: Slovart, 2004. ISBN 80-7209-606-0.

CAVANAUGH, Brian. *Malé příběhy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 106 s. ISBN 80-7192-608-6.

EDER, Margot. *Aby malé bylo velké: náboženská výchova předškolních dětí v mateřských školách a ve farnostech: metodická příručka*. 1. vyd. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008, 213 s., [32] l. obr. příl. ISBN 978-80-86953-23-6.

HERCIKOVÁ, Pavla Edita. *Křesťanská výchova dětí*. Praha, 2002. Skriptum. Svatojánská kolej VOŠ pedagogická.

HOLM, Nils G. *Úvod do psychologie náboženství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 157 s. Studium. ISBN 80-7178-217-3.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LEIST, Marielene. *První zkušenost s Bohem*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996, 127 s. Cesty (Vyšehrad). ISBN 80-7021-177-6.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ (eds.). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010, 247 s. ISBN 978-80-7367-627-8.

MUCHOVÁ, Ludmila. *Na cestě k člověku: role katechety a učitele náboženství v současné církvi a společnosti*. České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 2000, 76 s. Katechetické sešity. ISBN 80-86074-20-x.

MUROŇOVÁ, Eva a Tomáš Cyril HAVEL (eds.). *Děti se ptají, odborníci odpovídají*. České Budějovice: Petrinum, 2013, 103 s. ISBN 978-80-260-4111-5.

NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. 1. vyd. Praha: Vodnář, 1995, 397 s. ISBN 80-85255-74-x.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 435 s. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-078-0.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, 48 s.

STUDENÝ, Jaroslav. *Křesťanské symboly*. Olomouc: [s.n.], 1992, 369 s.

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 167 s. ISBN 978-80-262-0020-8.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství VŠCHT, 2005, 290 s. ISBN 80-7080-573-0.

VRIES, Tinie de. *Tím vše začíná: biblické příběhy k předčítání a vyprávění dětem předškolního věku. Praktická příručka pro rodiče a vychovatele*. Praha: Ekumenická rada církví v ČSSR, 1989, 202 s.

TOMÁŠEK, František. *Pedagogika: úvod do pedagogické praxe pro vychovatele a rodiče*. 1. jazykově upr. vyd. v ČSFR. Brno: Nibowaka, 1992, 350 s. ISBN 80-901294-0-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999, 353 s. ISBN 80-7184-803-4.

ZOLLER MORF, Eva. *Učíme děti ptát se a přemýšlet: metody a aktivity k rozvoji myšlení i kultivaci osobnosti dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 93 s. ISBN 978-80-262-0096-3.

Seznam příloh

Příloha 1: Ukázka obrazového testu

Základní obraz: Stvoření světa

Přiřazovací obrazy: B – domeček s cestou

A – křesťanské symboly

Základní obraz: Adam a Eva

Přiřazovací obrazy: A – ucho, jako symbol poslouchání božího slova

B – snubní prstýnky

Základní obraz: Noe

Přiřazovací obrazy: A – duha jako slib

B – ryba v moři